

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਦਾ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਹੁਪੱਖੀ ਯੋਗਦਾਨ

(ਸੈਮੀਨਾਰ 6-7 ਦਸੰਬਰ 2011)

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ-ਨਿਰਮਲ ਆਸ਼ਰਮ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼

ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਦਾ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਹੁਪੱਖੀ ਯੋਗਦਾਨ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਦਾ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਹੁਪੱਖੀ ਯੋਗਦਾਨ

● (ਸੈਮੀਨਾਰ 6-7 ਦਸੰਬਰ 2011) ●

ਸੰਪਾਦਕ
ਡਾ. ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਦੇਹਰਾਦੂਨ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ
ਨਿਰਮਲ ਆਸ਼ਰਮ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼

1 ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ

- 1 ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਵੇਈਂ ਨਦੀ (i)
- 1 ਅੱਲਾਹੀ ਫੁਰਮਾਨ (iii)
- 1 ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ—ਸ਼੍ਰੀਮਹੰਤ ਗਿਆਨਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ (vii)
- 1 ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਯੋਗ ਉੱਦਮ—ਮਹੰਤ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ (viii)
- 1 ਸੰਦੇਸ਼—ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ (xi)
- 1 ਸੰਦੇਸ਼—ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਵੀ.ਸੀ.) (xii)
- 1 ਧੰਨਵਾਦੀ ਸ਼ਬਦ—ਸੰਤ ਜੋਧ ਸਿੰਘ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ) (xiii)
- 1 ਸੰਦੇਸ਼—ਡਾ. ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ (xv)
- 1 ਨਿਰਮਲ ਭੋਖ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹਾਨ ਉਪਰਾਲਾ—ਮਹੰਤ ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ (xvi)
- 1 ਸ਼੍ਰੀ ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖਾੜਾ ਨਿਰਮਲਾ ਕਨਖਲ (ਹਰਿਦੁਆਰ) ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ (xviii)
- 1 ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ (xx)
- 1 ਸੰਪਾਦਕੀ—ਡਾ. ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (xxii)
- 1 ਸੈਮੀਨਾਰ ਸਮੀਕਸ਼ਾ —ਫਰਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਏਡਕੋਕੇਟ (xxiv)
- 1 ਆਰੰਭਕ ਭਾਸ਼ਨ—ਮਹੰਤ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ (xxxvii)

1 ਖੋਜ ਪੱਤਰ (ਮਹੰਤਵ ਪੂਰਨ ਲੇਖ)

<p>ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਸੰਤ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਨਿਰਮਲ ਆਸ਼ਰਮ ਰਿਸ਼ੀਕੋਸ਼ (ਉੱਤਰਾਖੰਡ)</p>	<p>ਸੰਪਾਦਕ : ਡਾ. ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਡਾ. ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਤ ਕੇਂਦਰ (ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ) 20, ਪ੍ਰੀਤਮ ਰੋਡ, ਦੇਹਰਾਦੂਨ</p>	<p>ਮੁਦਰਕ : ਹਾਈ ਟੈਕ ਆਫਸੈਟ ਸ਼ਾਹਦਰਾ ਦਿੱਲੀ</p>
--	--	---

- 1 ਸਭ ਹੱਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।
- 1 ਪਹਿਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ : ਜੁਲਾਈ 2013
- 1 ਕੁੱਲ ਛਪਾਈ : 1000 ਪ੍ਰਤੀਆਂ
- 1 ਭੋਟਾ : ਮੁਫਤ
- 1 ਮੁੱਖ ਫੋਟੋ : ਨਿਰਮਲ ਬਾਗ ਕਨਖਲ (ਹਰਿਦੁਆਰ) ਸਤਿਸੰਗ ਹਾਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਨਿਰਮਲ

ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਵੇਈਂ ਨਦੀ

ਵੇਈਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੇ, ਤਨ ਪਰ ਭਗਵੈ ਬਸਨ ਸੁਹਾਈ। (ਭਾਈ ਭਾਗੀਰਥ)

ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹੀ ਭਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਤੋਂ ਲਗਭਗ 550 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਕ ਸਮੇਂ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਮਰਯਾਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ੋਤਮ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਦੀ ਧਰਤੀ, ਸੋਨੇ ਦੀ ਚਿੜੀਆ, 'ਸਾਰੇ ਜਹਾਂ ਸੇ ਅੱਛਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਹਮਾਰਾ' ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਹਰ ਪਾਸੇ ਪਾਪ, ਅਧਰਮ, ਜਬਰ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕਲੰਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੌਲਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਬਦੌਲਤ ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਫਰਤ ਦਾ ਕੋਹੜ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਵਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਾਤੀਵਾਦ ਕਾਰਨ ਸੂਦਰਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦਰਦਨਾਕ ਸੀ। ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਨੇ ਮਜ਼ਹਬੀ ਜਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਬੜੇ ਜ਼ੁਲਮ ਢਾਹੇ। ਹਿੰਦੂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਲੁੱਟੀ ਅਤੇ ਅਣਗਿਣਤ ਨਰ-ਨਾਰੀ, ਬੱਚੇ, ਜਵਾਨ ਤੇ ਬੁੱਢੇ ਕਤਲ ਕੀਤੇ। ਹਰ ਪਾਸੇ ਹੈਵਾਨੀਅਤ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਸੀ। ਸਾਰੀ ਲੋਕਾਈ ਕੁਰਲਾ ਉੱਠੀ ਸੀ।

ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਸੁਣ ਕੇ - ਜਗਤੁ ਜਲੰਦਾ ਰਖਿ ਲੈ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ।। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਅਪਣੇ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਅਪਣੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਤਲਬ ਕਰ ਲਿਆ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਏ ਹੀ ਸਨ। ਸੰਤ ਕਵੀ, ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਨ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਡਾ. ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਚਮਤਕਾਰ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਲਿਖਦੇ ਹਨ- 'ਅਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਨੂਰੀ ਆਏ ਤੇ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਸਚਖੰਡ ਦੇਸ਼ ਲੈ ਗਏ। ਦਰਗਾਹੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਕਟੋਰਾ ਭਰਕੇ ਆਇਆ। ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ

(ii)

ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਦਾ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਹੁਪੱਖੀ ਯੋਗਦਾਨ

ਨਾਨਕ ! ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮੇਰੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਪੀਉ। ਨਾਨਕ ਤਸਲੀਮ ਕੀਤਾ, ਪਿਆਲਾ ਪੀਤਾ। ਸਾਹਿਬ ਮਿਹਰਵਾਨ ਹੋਇਆ, ਫੁਰਮਾਇਆ- ਨਾਨਕ ! ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਤਾਈਂ ਨਿਹਾਲ ਕੀਆ ਹੈ, ਅਰ ਜੋ ਤੇਰਾ ਨਾਉਂ ਲੇਵੇਗਾ, ਸੋ ਸਭ ਨਿਹਾਲ ਥੀਵਨਗੇ।

ਜਿਸ ਉਪਰ ਤੇਰੀ ਨਦਰਿ, ਤਿਸ ਉਪਰ ਮੇਰੀ ਨਦਰਿ।

ਜਿਸ ਉਪਰ ਤੇਰਾ ਕਰਮ, ਤਿਸ ਉਪਰ ਮੇਰਾ ਕਰਮ।

ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ, ਤੇਰਾ ਨਾਉਂ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ।

ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਤਾਈਂ ਅਪਣਾ ਨਾਮ ਦੀਆ ਹੈ, ਤੂੰ ਜਾਏ ਕਰ ਨਾਮ ਜਪ ! ਅਰ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜਪਾ।

ਤਬ ਨਾਨਕ ਪੈਰੀਂ ਪਿਆ। ਸਿਰੋਪਾਉ ਦਰਗਾਹੋਂ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ।

ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਰੱਬੀ ਕੌਤਕ ਵਰਤਿਆ। ਵੇਈਂ ਨਦੀ 'ਚੋਂ ਇੱਕ ਅੱਲਾਹੀ ਜੋਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਮਿਟੀ ਧੁੰਧ ਜਗ ਚਾਨਣ ਹੋਆ। (ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ)

ਭਾਈ ਭਾਗੀਰਥ ਜੋ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਅਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਬੇਚੈਨ ਬੈਠਾ ਸੀ ਅਰਸ਼ੀ ਨੂਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਧੰਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਧੰਨ ! ਧੰਨ ! ਨਿਰੰਕਾਰ ਬੋਲ ਉਠਿਆ। ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਆਈਆਂ। ਅੱਗੇ ਵਧਕੇ ਚੌਜੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਢਹਿ ਪਿਆ। ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋ ਗਈ, ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਧੁਰੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਦਾ ਵੰਡਾਰਾ ਭਾਈ ਭਾਗੀਰਥ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਚਾਰਣ ਕੀਤਾ-

ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ

ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁਕਮੁ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ॥ ਜਪੁ ॥

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ॥ ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ॥

ਇਉਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲਾ ਸਿੱਖ (ਨਿਰਮਲਾ ਸੰਤ) ਭਾਈ ਭਾਗੀਰਥ ਹੋਇਆ।

ਭਾਈ ਭਾਗੀਰਥ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ -

‘ਬਾਬਾ ਵੇਈਂ ਨ੍ਰਾਇ ਕੇ, ਸਚਖੰਡ ਮੈਂ ਪਹੁਤਾ ਜਾਈ।

ਬਿਸ਼ਨ ਦੇਵ ਖੁਸ਼ ਹੋਇ ਕੈ, ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਦੈ ਕਲਾ ਵਧਾਈ।

ਹਥ ਕੁਮੰਡਲ ਮਾਲ ਗਲ, ਆਸਨ ਆਸਾ ਪਊਏ ਦਾਈ।

ਟੋਪੀ ਚੋਲਾ ਬਰਣ ਨੈ, ਭੋਟਾ ਦੇ ਗਲ ਸੇਲੀ ਪਾਈ।

ਵੇਈਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੇ, ਤਨ ਪਰ ਭਗਵੈ ਬਸਨ ਸੁਹਾਈ।

ਬੈਠੇ ਕਬਰ ਸਥਾਨ ਮੈ, ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਉਮਡੀ ਲੋਕਾਈ।

ਵਾਹਗੁਰੂ ਸਤਿਨਾਮੁ ਦੇ, ਚਾਰਿ ਵੇਦ ਕੋ ਸਾਰ ਬਤਾਈ।’

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ -

ਮਾਰਿਆ ਸਿਕਾ ਜਗਤ ਵਿਚਿ ਨਾਨਕ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਚਲਾਯਾ।

ਪ੍ਰੋ. ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰਮੰਤਿ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ - ‘ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਫਸਾਨੀ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਤਿਆਰੇ ਸੋਧ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਰਣ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਆ ਉਤਰੇ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮਤ ਮਤਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਪੁੱਠੇ ਨਿਸਚਿਆਂ ਤੇ ਭੇਖੀ ਰਹਿਣੀ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਵਿਚਾਰ ਸੰਗਰਾਮ ਵਿਚ ਜੁਟ ਪਏ। ਅਪਣੇ ਇਸ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚਾਰ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ।’

ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਮਨੁਖਤਾ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਵਾਸਤੇ ਲਗਭਗ ਪੰਜ ਸੌ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅੱਲਾਹੀ ਫੁਰਮਾਨ

ਆਪਣੇ ਪੰਜ ਹੋਣਹਾਰ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ
ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਾਸ਼ੀ (ਬਨਾਰਸ) ਭੇਜਣ ਸਮੇਂ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ, “ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਕਾਸ਼ੀ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਜ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਭਗਵੇਂ ਵਸਤੁ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਸੰਨਿਆਸੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ। ਅੱਜ ਹੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਯਾਤ੍ਰਾ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦੇਣੀ। ਡੋਲਣਾ ਨਹੀਂ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਹਨ। ਜੋ ਵਿਦਿਆ ਜਨ ਸਾਧਾਰਨ ੧੨ ਵਰਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਵਿਦਿਆ ਤੁਸੀਂ ੧੨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਵੋਗੇ। ਸਾਡੇ ਇਸ ਵਰਦਾਨ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੁਰੰਧਰ ਵਿਦਵਾਨ, ਪ੍ਰਕਾੰਡ ਪੰਡਿਤ ਬਣੋਗੇ। ਅੱਗੇ ਇਸ ਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਾਰਨਾ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤੁਹਾਡੀ ਨਿਰਮਲ ਬੁੱਧੀ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਮਲੇ ਬਣਕੇ ਰਹਿਣਾ।”

ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਭਗਵੇਂ ਵਸਤੁ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ, ਗਾਤੀਆਂ ਲਾਕੇ, ਚਿੱਪੀਆਂ ਲੈਕੇ, ਪੰਜੇ ਵਿਦਿਆ ਅਨੁਰਾਗੀ ਨਵਯੁਵਕ ਕਾਸ਼ੀ ਜੀ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋਏ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵੇਖਕੇ ਅਤੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। ਅਨੇਕ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦੇਕੇ ਕਾਸ਼ੀ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ :

“ਜਾਓ! ਮੇਰੇ ਲਾਲ ਪਾਲ ਕਰ ਹੈ ਅਕਾਲ ਬਾਰੀ, ਸਾਰੀ ਸੁਖ ਸੰਪਦਾ ਮੈਂ ਵਾਰੀ ਸਿਰ ਥਾਰੇ ਪੈ।
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਤਯਾਗ ਸਾਗ ਪਾਤ ਖਾਇ ਬਹ, ਬਟ ਹੂੰ ਕੀ ਛਾਯਾ ਅਥਾ ਸੁੰਨੇ ਘਰ ਢਾਰੇ ਪੈ।
ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਗੀਤ ਜੋਈ ਹੋਈ ਵਿਪ੍ਰੀਤ ਸੋਈ, ਸੋਈ ਅਬ ਪ੍ਰਗਟੀ ਯੋ ਦੇਸ ਇਸ ਸਾਰੇ ਪੈ।
ਵਰਣ ਤੁਮਾਰੇ ਅਬ ਆਸ਼ਮ ਸੰਨਯਾਸ ਭਯੋ, ਲਯੋ ਹੈ ਅਰੁਜ ਪਦ ਉਚ ਚੰਦ ਤਾਰੇ ਪੈ।”

ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਰਦਾਨ ਸਦਕਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਪੰਡਿਤ ਸਦਾਨੰਦ ਜੀ ਤੋਂ ਜੋ ਕਾਸ਼ੀ ਦੇ ਮੰਨੇ ਪ੍ਰਮੰਨੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਨ, ਵਿਆਕਰਣ, ਵੇਦ, ਉਪਨਿਸ਼ਦ, ਵੇਦਾਂਗ, ਨਯਾਯ, ਵੇਦਾਂਤ, ਇਤਿਹਾਸ, ਮਿਥਿਹਾਸ ਆਦਿਕ ਸਰਵ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ੧੨ ਸਾਲ ਦੀ ਘਾਲਣਾ ਉਪਰੰਤ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅੱਜ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤ ਹੋਏ। ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਣ-ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਖਸ਼ੀ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਆਸੀਸਾਂ ਨਾਲ ਝੋਲੀਆਂ ਭਰ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਮਥਰਾ ਭੱਟ ਗੁਰੂ ਜਸ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਮਾਣ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ -

ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ ਅਪਾਰ ਤਾਸੁ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨਾ ਕੋਈ॥ ਅਥਵਾ

ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਆਪਣੇ ਉੱਚ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅਪਾਰ/ਮਹਾਨ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਦਾਤਾ ਹੈ। ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ ਦੇ ਗੌਰਵ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਭੇਖ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ, ਕਥਾ-ਕੀਰਤਨ, ਨਾਮ ਦਾ ਅਭਿਆਸੀ, ਆਤਮ-ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਨਿਰਣੈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ। 'ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ' ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ-

ਜੋਗ ਭੋਗ ਸੋ ਦੋਨੋ ਗੀਤ। ਦਈ 'ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ' ਕੋ ਚੀਤ।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਕੋ ਸੁਮਰਨ ਕਰਨੋ। ਇਹੀ ਯੋਗ ਇੱਕ ਲਿਵ ਕੋ ਵਰਨੋ।

(ਗਿ. ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ 'ਕੋਠਾ ਗੁਰੂ')

ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤ

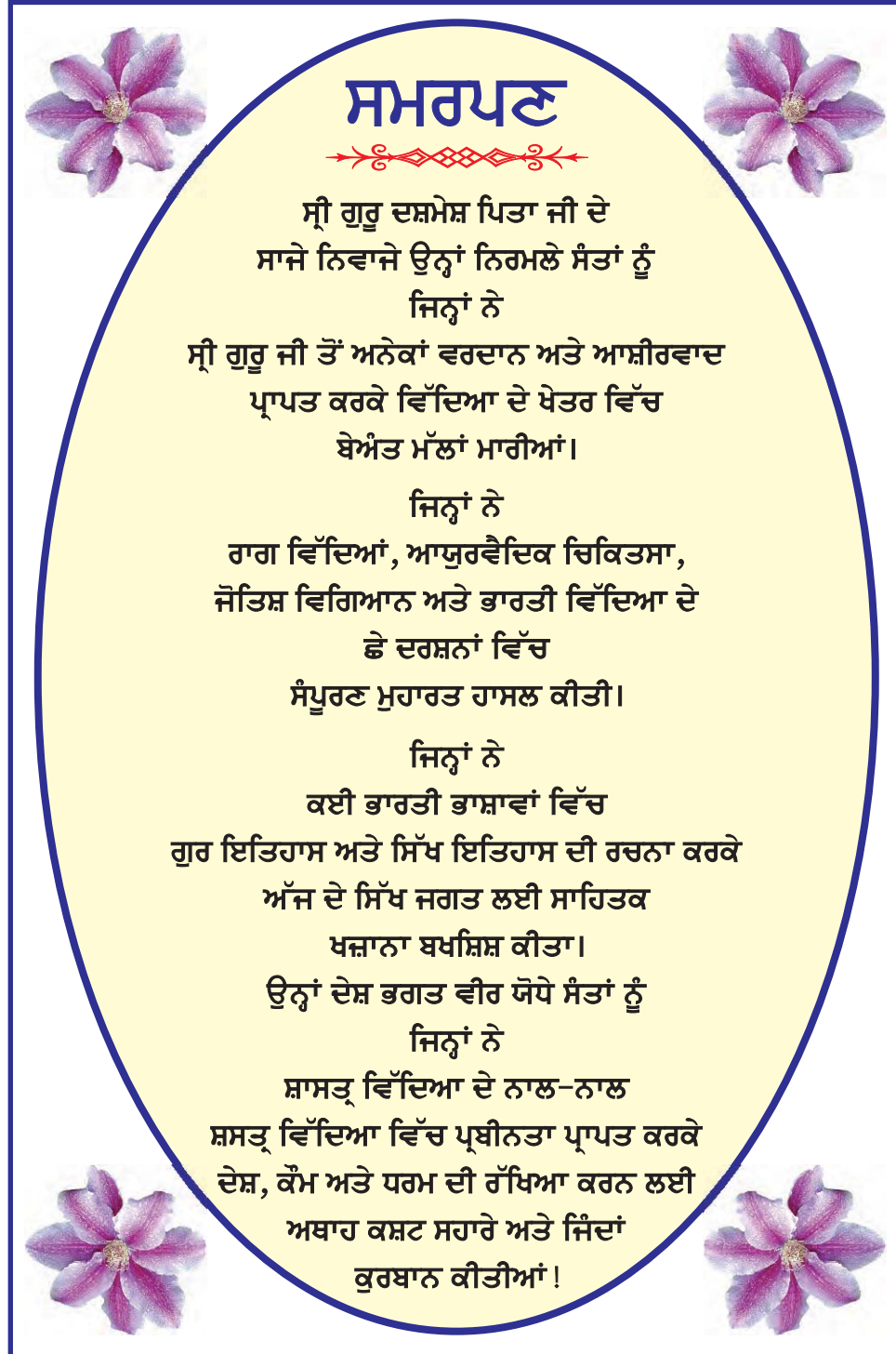
ਨਿਰਮਲੇ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਿੱਖ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਸਨ ਜੋ ਕੇਸਾਧਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਛਕਾਉਣ ਤੇ ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹਨ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਉਤੇ ਵਧੇਰੇ ਜੋਰ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣਾ ਵਿਲੱਖਣ ਸਥਾਨ ਬਣਾਉਂਦੇ ਗਏ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਬਲਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਖਾਲਸਈ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੇ ਸਿੰਘ ਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੁਰਾਤਨ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦਰਸਾ ਕੇ ਪੰਡਿਤਗਣ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਸਿੱਕਾ ਜਮਾਇਆ। ਵਿਦਿਅਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਿਰਮਲੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਣ ਸਮੁੱਚੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਯਦ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ। ਨਿਰਮਲਿਆਂ, ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਦਰਸ਼ਨ-ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਚਮਕਾਇਆ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਤ ਦਾ ਗੌਰਵ ਸਥਾਪਨ ਕਰਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਕੰਮ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਉਚੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਸਮਾਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ 'ਪੰਚਮ ਵੇਦ' ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ ਹੀ ਆਖਰੀ ਪਉੜੀ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਇਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਮਾਨ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਰਕ ਵਿਦਿਆ ਨਾਲ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵੀ ਪਰਵਾਣ ਕੀਤਾ।

(ਪ੍ਰੋ. ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ 'ਪਦਮ')

ਭਗਵਾਂ ਭੇਖ

ਨਿਰਮਲ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਭਗਵੇਂ ਜਾਂ ਚਿੱਟੇ ਭੇਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨੀ ਮੁਨਾਸਿਬ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਭੇਖ ਅਸੂਲੀ ਤੌਰ ਤੇ ਨਿੰਦਣ-ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੱਖਣਾ, ਇਸ ਲਈ ਨਿਰਮਲੇ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਅਤੀਤ-ਭੇਸ ਧਾਰਨ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ, ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਬਨਾਰਸੋਂ ਮੁੜਨ ਸਾਰ, ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਰੇਕ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਭੇਜਿਆ ਅਤੇ ਫੇਰ ਆਨੰਦਪੁਰ ਛੱਡ ਕੇ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਦਮਦਮੇ ਤੋਂ ਨਾਂਦੇੜ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਹੀ ਰੱਖਿਆ। ਪੰਡਿਤ ਕਰਮ ਸਿੰਘ, ਦਰਗਾਹਾ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਨਿਰਮਲੇ ਸਾਧੂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਪ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤੀ ਪੁਰਾਤਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਪੁਰ ਦੱਖਣ (ਨਾਂਦੇੜ) ਤੱਕ ਆਪ ਦੇ ਹਮ-ਰਕਾਬ ਰਹਿੰਦੇ ਰਹੇ।

(ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ 'ਅਸ਼ੋਕ')

ਸਮਰਪਣ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ
ਸਾਜੇ ਨਿਵਾਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਵਰਦਾਨ ਅਤੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ
ਬੇਅੰਤ ਮੱਲਾਂ ਮਾਰੀਆਂ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ

ਰਾਗ ਵਿੱਦਿਆਂ, ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਚਿਕਿਤਸਾ,
ਜੋਤਿਸ਼ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ
ਛੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ

ਸੰਪੂਰਣ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ

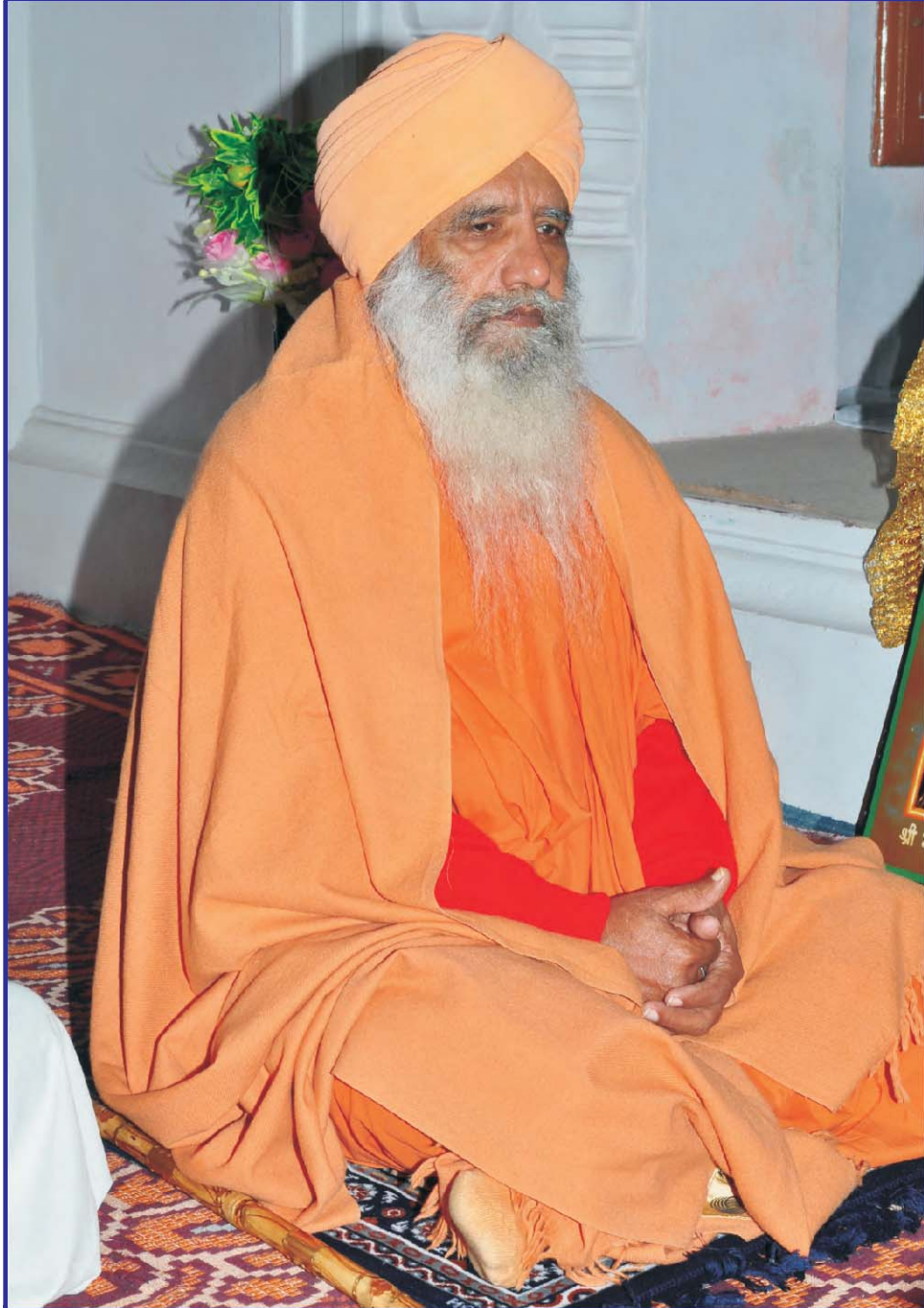
ਕਈ ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ
ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਕੇ
ਅੱਜ ਦੇ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਲਈ ਸਾਹਿਤਕ
ਖਜ਼ਾਨਾ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਵੀਰ ਯੋਧੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ

ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ
ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਿੱਦਿਆ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ
ਦੇਸ਼, ਕੌਮ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ
ਅਥਾਹ ਕਸ਼ਟ ਸਹਾਰੇ ਅਤੇ ਜਿੰਦਾਂ
ਕੁਰਬਾਨ ਕੀਤੀਆਂ!

(vi)

ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਦਾ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਹੁਪੱਖੀ ਯੋਗਦਾਨ

ਪੂਜਨੀਕ ਸ਼੍ਰੀਮਹੰਤ ਸੰਤ ਗਿਆਨਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੇਦਾਂਤਾਚਾਰੀਆ
ਸਰਪਰਸਤ ਸੈਮੀਨਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖ਼ਾੜਾ ਨਿਰਮਲਾ ਕਨਖਲ (ਹਰਿਦੁਆਰ)

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ

ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਪਿਛਲੇ ਵਰਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ ਬਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਵਿਖੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਵਿੱਚ ਅਕਹਿ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ ਦੀ ਸਰਬ-ਪੱਖੀ ਸੇਵਾ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸਾਹਿਤਕ ਸੇਵਾ ਦੀ ਗੱਲ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਦਿਆਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚੱਲਣ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ ਦੇ ਵਿੱਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਬ੍ਰਿਜ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ, ਕਾਲਜਾਂ, ਸਕੂਲਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਵਿੱਦਵਾਨ ਖੋਜ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ/ਕਾਲਜਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ, ਨਿਰਮਲ ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖਾੜਾ ਕਨਖਲ (ਹਰਿਦਵਾਰ) ਦੇ ਕੇਂਦਰ (ਸਦਰ ਮੁਕਾਮ) ਕਨਖਲ ਵਿੱਚ 6-7 ਦਸੰਬਰ 2011 ਨੂੰ ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ ਉੱਪਰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੈਮੀਨਾਰ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਵਾਈਸ-ਚਾਂਸਲਰ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ, ਵਿੱਦਵਾਨਾਂ, ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ, ਵਿਭਿੰਨ ਤਖ਼ਤਾਂ ਦੇ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ (ਜਥੇਦਾਰਾਂ), ਖਟ-ਦਰਸ਼ਨ ਸਾਧੂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਿੱਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ ਦੀ ਸਰਬ-ਪੱਖੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ। ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖਾੜਾ ਨਿਰਮਲਾ ਕਨਖਲ ਦੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸ਼੍ਰੇਯ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਮਹੰਤ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੈਕਟਰੀ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਵੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਗੋਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਵਿੱਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹੇ ਪੱਤਰਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ ਦੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਰਮਲ ਆਸ਼ਰਮ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਵਾਲੇ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕਰਵਾਕੇ ਨਿਰਮਲ ਆਸ਼ਰਮ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਗਿਆਨ ਭਰਪੂਰ ਪੱਤਰ ਗ੍ਰੰਥ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਵਿੱਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਸਕਣਗੇ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਅਤੇ ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖਾੜਾ ਨਿਰਮਲਾ ਵੱਲੋਂ ਮਹੰਤ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੈਕਟਰੀ ਅਤੇ ਸੰਤ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਪਰਾਲੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਰਹੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਹਾਰਦਿਕ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸੰਤ ਗਿਆਨਦੇਵ ਸਿੰਘ ਵੇਦਾਂਤਾਚਾਰੀਆ
ਸ਼੍ਰੀਮਹੰਤ, ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖਾੜਾ ਨਿਰਮਲਾ
(ਕਨਖਲ, ਹਰਿਦਵਾਰ)

ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਯੋਗ ਉੱਦਮ

ਮਹੰਤ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ

ਮੈਂ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨਾਲ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ੨੧ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ ਦੇ ਮਾਨ ਸਨਮਾਨ ਵਿੱਚ ਅਕਹਿ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ, ਸੇਵਾ, ਸਿਮਰਨ, ਪਰਉਪਕਾਰ, ਸਾਹਿਤਕ ਘਾਲਣਾ ਉੱਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ, ਕਾਲਜਾਂ

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਕਈ ਸੈਮੀਨਾਰ ਕਰਵਾ ਕੇ ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਵਿੱਚ ਅਕਹਿ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਿੱਦਵਾਨ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ ਦੀ ਅਕਾਦਮਿਕ ਮਹਾਨਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ, ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਸਿਰਜਣਾ ਉੱਪਰ ਪੀ. ਐਚ. ਡੀ. (ਡਾਕਟਰੇਟ) ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਵਾਸਤੇ ਖੋਜ ਪੂਰਤ ਸ਼ੋਧ-ਪ੍ਰਬੰਧ (ਥੀਸਿਸ) ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ ਨੂੰ 'ਅਪਾਰ' ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ 'ਅਪਾਰ' ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ ਨੇ ਕੰਮ ਵੀ 'ਅਪਾਰ' ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ੧੬੮੪ ਈ. ਵਿੱਚ (ਇਕ ਹੋਰ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ੧੬੮੬ ਈ. ਵਿੱਚ) ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਕੀਤੀ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਵਿੱਦਵਾਨ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣ ਕੇ ਕਾਸ਼ੀ ਜੀ ਵਿਖੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਭੇਜਿਆ। ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਪਿਤਾ ਦੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਨਾਲ ਇਹ ਪੰਜੇ ਸੰਤ ਆਪਣੇ ਲਕਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਕੇ ੧੬੯੯ ਈ. ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਵਨ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ-ਮੁੱਖ ਹੋ ਕੇ 'ਮੇਰੇ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤ' ਕਹਿ ਕੇ ਸਨਮਾਨਿਆ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪੂਰਬਕ ਇਹ ਵੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ, 'ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨਾ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਅਤੇ ਪੋਥੀਆਂ ਲਿਖਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣੀਆਂ, ਗੁਰਮਤਿ ਦਰਸ਼ਨ, ਗੁਰ-ਇਤਿਹਾਸ ਗਦ-ਪਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖ ਕੇ ਸੰਭਾਲਣਾ ਆਦਿ ਸੇਵਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।' ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਪਿਤਾ ਦੇ ਇਸ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਿਰਮਲੇ ਵਿੱਦਵਾਨ ੧੮ਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ

ਵਾਚਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਸਰਬ-ਪੱਖੀ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਪੰਡਿਤ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾਸ਼ੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ੧੭੯੫ ਈ. ਵਿੱਚ ‘ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ’ ਦਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ‘ਜਪੁ ਗੁਢਾਰਥ ਦੀਪਕਾ’ ਟੀਕਾ ਕੀਤਾ।

ਦਸਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਪੂਰਨ ਇਤਿਹਾਸ ਕਾਵਜ ਵਿੱਚ ‘ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ*’ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ੧੮੪੩ ਈ. ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਫਰੀਦਕੋਟੀ ਟੀਕਾ ਗਿਆਨੀ ਬਦਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੇਖਵਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ੧੮੭੫ ਈ. ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ।

ਪੰਡਿਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ‘ਨਰੋਤਮ’ ਨੇ ‘ਗੁਰੂ ਗਿਰਾਰਥ ਕੋਸ਼’ ੧੮੯੮ ਈ. ਵਿੱਚ ਲਿਖ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਵਾਇਆ।

ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ੧੮੭੭ ਈ. ਵਿੱਚ ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼’ ਅਤੇ ੧੮੯੧ ਈ. ਵਿੱਚ ‘ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ’ (ਪੰਥ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ) ਲਿਖਿਆ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਹਿਤ, ਕਾਵਜ, ਵੇਦਾਂਤ, ਨਯਾਯ, ਇਤਿਹਾਸ, ਮਿਥਿਹਾਸ, ਜੋਤਿਸ਼, ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ, ਭਾਸ਼ਯ, ਟੀਕਾਕਾਰੀ ਆਦਿਕ ਸਰਬ-ਪੱਖੀ ਰਚਨਾਵਾਂ ਕਰਕੇ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਕੇ, ਨਿਰਮਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਇਮਾਰਤਾਂ ਬਣਾਈਆਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬੇਅੰਤ ਬੀੜਾਂ ਲਿਖਕੇ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਤੇ ਭੇਜੀਆਂ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਟੀਕੇ ਅਤੇ ਕੋਸ਼ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਨੂੰ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪਹਿਲ ਨਿਰਮਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸੰਗ੍ਰਾਮੀ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤ ‘ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ’ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ੨੮ ਦਸੰਬਰ ੧੮੪੯ ਈ. ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਗਿਰਫਤਾਰ ਕਰਕੇ ੧ ਮਈ ੧੮੫੦ ਈ. ਨੂੰ ਸਿੰਘਾਪੁਰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕੀਤਾ। ਉਹ ੫ ਜੁਲਾਈ ੧੮੫੬ ਈ. ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੱਚਖੰਡ ਸਿਧਾਰ ਗਏ। ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਭਾਈ ਬਾਬਾ ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਲਾਹੌਰ ਅਤੇ ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਤਸੀਹੇ ਸਹਾਰਦੇ ਰਹੇ।

ਅਸੀਂ ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ ਦਾ ਸਰਬ-ਪੱਖੀ ਵਰਣਨ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਦੀ ਘਾਲਣਾ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣ ਸਕੀਏ। ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ ਦੀ ਕਰਣੀ ਭਾਵੇਂ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪੰਨਿਆਂ ਉੱਪਰ ਅੰਕਿਤ ਹੈ, ਪਰ ਖੋਜ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਗੋਹਜ/ ਰਹਸਯ ਵਿੱਚ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਪਿਛਲੇਕੁੱਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਸੈਮੀਨਾਰਾਂ/ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਈ ਹੈ।

ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਸੈਮੀਨਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਬਣਿਆ ਕਿ ਨਿਰਮਲ ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖਾੜਾ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਥਾਨ ਕਨਖਲ (ਹਰਿਦਵਾਰ) ਵਿੱਚ ਵੀ ਇੱਕ ਸੈਮੀਨਾਰ

* ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੇਵਲ ‘ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ’ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਕਥਾ (ਪਠਨ/ਪੜ੍ਹਣ) ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

(x)

ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਦਾ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਹੁਪੱਖੀ ਯੋਗਦਾਨ

ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਦੇਣ ਲਈ ਪੂਜਯ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ, ਨਿਰਮਲ ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖਾੜਾ ਵੱਲੋਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਵਾਈਸ-ਚਾਂਸਲਰ ਸਾਹਿਬਾਨ, ਤਖ਼ਤਾਂ ਦੇ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿੱਦਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਸਮਾਂ ਮਿਥਿਆ ਗਿਆ। ੬ ਅਤੇ ੭ ਦਸੰਬਰ ੨੦੧੧ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਿਯਤ ਕਰਕੇ ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖਾੜਾ ਨਿਰਮਲਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਇਸ ਗੋਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਦੀਆਂ ਦੇ ਉਪਕਾਰੀ ਕੰਮਾਂ, ਸਾਹਿਤ ਸਿਰਜਣਾ, ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਤੇ ਘੋਖਮੀ ਵਿਚਾਰ ਹੋਈ। ਭੇਖ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਈ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿੱਦਵਾਨ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਦੀ ਕਰਣੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ।

ਇਹ ਵੀ ਪਹਿਲਾ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸੈਮੀਨਾਰ ਨੂੰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ, ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਨਿਰਮਲ ਸਾਧੂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਥਾਨ 'ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖਾੜਾ ਨਿਰਮਲਾ' ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਖਟ-ਦਰਸ਼ਨ ਸਾਧੂ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ ਨੂੰ ਇਹ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਧੂ ਸੰਪ੍ਰਦਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੇਂਦਰ (ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖਾੜਾ ਨਿਰਮਲਾ 'ਕਨਖਲ') ਵਿੱਚ ਇਹ ਸੈਮੀਨਾਰ ਕਰਵਾਇਆ। ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਰੰਪਰਾ ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਗੋਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਉਦਾਸੀਨ, ਸੰਨਿਆਸੀ, ਵੈਸ਼ਨਵ (ਬੈਰਾਗੀ) ਅਤੇ ਸਰਬ ਸੰਪ੍ਰਦਾਵਾਂ ਦੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿੱਚ ਅਧਿਅਕਸ਼ ਪਦ ਉੱਪਰ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਕਰਕੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿੱਚ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਵਾਈਸ-ਚਾਂਸਲਰ ਸਾਹਿਬਾਨ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਡਾਕਟਰ, ਤਖ਼ਤਾਂ ਦੇ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ, ਖਟ-ਦਰਸ਼ਨ ਸਾਧੂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਿੱਦਵਾਨ ਇੱਕ ਮੰਚ ਉੱਪਰ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੋਏ। ਇਹ ਨਿਰਮਲ ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖਾੜਾ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ।

ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਖੋਜ ਪੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕਰਵਾਕੇ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਿਰਮਲ ਆਸ਼ਰਮ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੰਤ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਉੱਦਮ ਦੀ ਮੈਂ ਮਨ, ਬਾਣੀ ਕਰਕੇ ਅਕਹਿ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਮਹੰਤ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸੈਕਟਰੀ
ਸ਼੍ਰੀ ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖਾੜਾ ਨਿਰਮਲਾ
ਕਨਖਲ (ਹਰਿਦੁਆਰ)

ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ॥ ੴ

(xi)

ਗਿ. ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ
ਜਥੇਦਾਰ

ਫੋਨ : 01887-232100
ਫੈਕਸ : 01887-232523
ਮੋਬਾਇਲ : 98159-61407
email : tarlochansingh_singhsahib@yahoo.com

ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ
ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ (ਰੋਪੜ)
TAKHAT SRI KESGARH SAHIB
SRI ANANDPUR SAHIB (ROPAR)

ਨੰਬਰ ੧੨੪੯

ਮਿਤੀ ੦੪-੦੭-੨੦੧੭

ਸੰਦੇਸ਼

ਨਿਰਮਲ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦੇ ਸੰਤ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਸਦਕਾ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖੀ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ-ਪ੍ਰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨਾਂ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਘਰ-ਘਰ ਵਿੱਚ, ਦੇਸ਼-ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਅਦੁੱਤੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੇ ਦੂਜੇ ਮੱਤਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕੰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮੈਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ, ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੇ ਹੋਣ ਸਦਕਾ ਪਿਛਲੇ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇਸ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਨੇੜਿਉਂ ਦੇਖਣ, ਵਰਤਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਰਜ-ਵਿਧੀ ਅਤੇ ਜੀਵਨ-ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਣ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਮੌਕੇ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਬੜੇ ਮਾਣ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰਬਾਣੀ, ਗੁਰ-ਇਤਿਹਾਸ, ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਦਿਆ ਆਦਿ ਰਾਹੀਂ ਜੋ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਹੁਪੱਖੀ ਯੋਗਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਤਿ ਸਲਾਹੁਣ ਯੋਗ ਹੈ।

ਨਿਰਮਲ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ 6-7 ਦਸੰਬਰ 2011 ਨੂੰ ਨਿਰਮਲ ਅਖਾੜਾ ਹਰਿਦੁਆਰ ਵਿਖੇ ਜੋ ਸੈਮੀਨਾਰ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸ ਵਿੱਚ ਦਾਸ ਨੂੰ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਬੜੀ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਸੰਤਾਂ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦੇ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ, ਸੰਪਾਦਿਤ ਕਰਵਾ ਕੇ ਸੰਤ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਉੱਦਮ ਸਦਕਾ ਨਿਰਮਲ ਆਸ਼ਰਮ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਬਖਸ਼ੇ।
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ॥

ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦਾ ਦਾਸ,

ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ
(ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ)

ਜਥੇਦਾਰ, ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ,
ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ।

(xii)

DR. JASPAL SINGH
Vice Chancellor
PUNJABI UNIVERSITY, PATIALA

ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ
ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ

ਸੰਦੇਸ਼

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਧਰਮ ਦੇ ਵਾਸਤਵਿਕ ਅਰਥ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ‘ਧਰਮ’ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਹਿਤਵ ਰਤਕੇ ਵਿੱਚ ਬਦਨੁਸ਼ੀਲ ਅਰਥਕਤਾਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ‘ਧਰਮ’ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਨਾ ਹੋ ਕੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੇਧ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਉਹ ਭਾਵਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਦੱਬੇ ਕੁਚਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧੌਣ ਉੱਚੀ ਕਰਕੇ ਜਿਊਣ ਦਾ ਸਾਹਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦੱਸਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਨਿਰਮਲ ਸੰਤ ਪਰੰਪਰਾ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸਭਿਅਤਾ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਰਤੀ ਧਾਰਮਿਕ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਮਹਾਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਵਿਚ ਨਿਰਮਲ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦੇ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਕ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਸੇਵੀਨਰ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੇਰੀਆਂ ਸ਼ੁੱਭਕਾਮਨਾਵਾਂ ਸਦਾ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਨ।

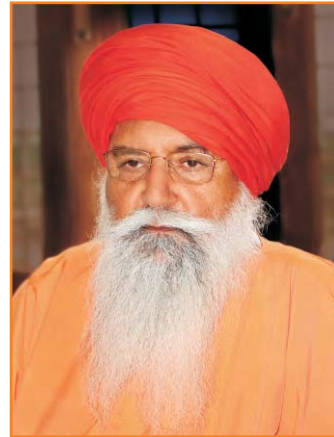
(ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ)

(xiii)

ਨਿਰਮਲ ਭੋਖ ਅਪਾਰ ਤਾਸੁ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ॥

ਸਮੁੱਚੇ ਨਿਰਮਲ ਭੋਖ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੂਹ ਸੰਤਾਂ-ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਨਾਲ ਜੋ 'ਨਿਰਮਲ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ' ਤੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਉੱਦਮ 2009 ਵਿੱਚ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਹ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਆਪਣੀਆਂ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਛੂਹਣ ਵੱਲ ਪੂਰਨਤਯ ਅਗਰਸਰ ਹੈ। ਹਰ ਪੱਖੋਂ, ਹਰ ਪਾਸਿਓਂ ਇਸ ਉਪਰਾਲੇ ਪ੍ਰਤੀ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਗਾਰੇ, ਹੁਲਾਰੇ ਅਤੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਸਮੂਹ ਵਿੱਦਵਾਨਾਂ, ਡਾਕਟਰਾਂ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ, ਲੇਖਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਦਿਆਲਿਆਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਦਾਸ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਸਦੈਵ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅਮਲੀ ਤੌਰ ਤੇ ਵਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੋਈ ਕਸਰ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ। ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤਾਂ, ਗੁਣੀ-ਗਿਆਨੀਆਂ, ਆਚਾਰੀਆ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿੱਦਵਾਨ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਤਾਂ ਕਹਿਣਾ ਹੀ ਕੀ? ਨਿਰਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿੱਦਿਆ ਨਿਪੁੰਨ ਹੋਣ ਦੀ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵਰਦਾਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਝਲਕ ਅੱਜ ਵੀ ਸਾਰੇ ਸੈਮੀਨਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੋਤਿਆਂ ਨੇ ਆਪ ਦੇਖੀ, ਜਾਣੀ ਅਤੇ ਮਾਣੀ ਹੈ।

ਸੈਮੀਨਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹਿਤ ਲੜੀ ਦਾ ਇਹ ਚੌਥਾ ਸੈਮੀਨਾਰ ਨਿਰਮਲ ਭੋਖ ਦੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਸਥਾਨ 'ਸ੍ਰੀ ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖਾੜਾ ਨਿਰਮਲਾ' ਕਨਖਲ (ਹਰਿਦੁਆਰ) ਵਿਖੇ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਹੀ ਸ਼ਾਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵਾਨ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੈ। ਅਖਾੜੇ ਦੇ ਪੂਜਨੀਕ, ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ, ਬੀਤਰਾਗ, ਮਹਾਨ ਤਪੱਸਵੀ, ਵਿਰੱਕਤਾਤਮਾ, ਸ੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਸਾਹਿਬ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਗਿਆਨ ਦੇਵ ਸਿੰਘ 'ਵੇਦਾਂਤਾਚਾਰੀਆ' ਜੀ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹੇਠ ਸੰਪੰਨ ਹੋਏ ਇਸ ਅਪੂਰਵ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਸੇਵਾ ਅਖਾੜੇ ਦੇ ਸੁਯੋਗ ਸਕੱਤਰ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਮਹੰਤ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ

(xiv)

ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਦਾ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਹੁਪੱਖੀ ਯੋਗਦਾਨ

'ਸੁਕਦੇਵ ਕੁਟੀਆ' ਕਨਖਲ (ਹਰਿਦੁਆਰ) ਵਾਲਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਮਹੰਤ ਮਿੱਤਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋਠਾਰੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਕਾਰਕੁੰਨਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਤੀ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਨਾਲ ਨਿਭਾਈ। ਅਖਾੜੇ ਦੇ ਮੁਖੀਆ ਮਹੰਤ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਯੋਗ ਮਿਲਿਆ। ਇਉਂ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਦੇ ਇਸ ਸਰਬ ਸਾਂਝੇ ਸਮਾਗਮ ਨੂੰ ਸਮੂਹ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਇੱਕ-ਜੁੱਟ ਹੋ ਕੇ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ।

ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦਸਦਿਆਂ ਹਾਰਦਿਕ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿੱਚ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਰਚੇ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਣੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੀ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਪਰਚੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦ ਹੈ। ਸਮੂਹ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਟਾਈਪ ਕਰਵਾਉਣ, ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਕਰਕੇ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਮਿਹਨਤ ਭਰੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਂ ਡਾਕਟਰ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ (ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਸੈਂਟਰ) ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਅਤੀ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਸੇਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਚਾਉ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਆਪ ਮੰਗ ਕੇ ਹੀ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ ਨਿਭਾਈ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਨਦੇਹੀ ਨਾਲ ਹੈ। ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖੋਜ ਪੱਤ੍ਰਾਂ (ਲੇਖਾਂ) ਨੂੰ ਹਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਬਾਰੇ ਵਿੱਦਵਤਾ ਭਰਪੂਰ ਲੇਖਾਂ ਤੋਂ ਅਨਮੋਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਪਾਠਕ ਲਾਹਾ ਲੈਣਗੇ।

ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਵਾਈਸ-ਚਾਂਸਲਰ ਸਾਹਿਬ ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸੀਨੀਅਰ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਡਾ. ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਵਿੱਦਵਾਨ ਸਾਥੀਆਂ, ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਤਹਿ ਦਿਲੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਰਦਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਇਸ ਸੈਮੀਨਾਰ ਨੂੰ ਅਕਹਿ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ।

ਬੀਤ ਕੋਰ ਲਿਖ

(ਸੰਤ ਜੋਧ ਸਿੰਘ)

ਨਿਰਮਲ ਆਸ਼ਰਮ, ਰਿਸ਼ੀਕੋਸ਼

(xv)

Dr. Jodh Singh
M.A. Philosophy, Hindi & English
Ph.D. (BHU), Sahitya Ratna
 Editor-in-Chief
 Encyclopaedia of Sikhism

Professor Harbans Singh
 Encyclopaedia of Sikhism Dept.
 Punjabi University
 Patiala-147002 (Pb.) India
 Ph : (O) 91-175-304-6226
 e-mail : profjodhsingh@yahoo.co.in

ਸੰਦੇਸ਼

ਨਿਰਮਲ ਸੰਪਰਦਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅੰਗ ਹੈ। ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕੋਨੇ-ਕੋਨੇ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਯੋਗਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਕਾਦਮਿਕ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਵੀ ਪੁਣਛਾਣ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤਵਾਸੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਖੜਗਭੁਜਾ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਿੱਖ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅਕਾਦਮਿਕ ਭੁਜਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤਾਂ-ਮਹਾਤਮਾਵਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤਭਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤੀਰਥ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਕੁੰਭ ਦੇ ਮੇਲਿਆਂ ਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸੰਵਾਦਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਸਰੂਪ, ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕਤਾ ਅਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕਤਾ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਜੀਵਨ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖ ਜੀਵਨ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਸੈਮੀਨਾਰਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹਨ।

ਮੈਂਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਖੁਸ਼ੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਦਮਿਕਤਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸੰਪਰਦਾ ਬਹੁਤ ਅੱਗੇ ਹੈ। ਮੈਂ ਖੁਦ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕੱਲੇ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਈ ਵਿਦਿਆਲੇ ਚਲਾਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਟੈਂਡਰਡ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਨਵੈਂਟ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਹਾਣ ਦਾ ਹੈ; ਸਗੋਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਟੈਂਡਰਡ ਤੋਂ ਵੀ ਕਿਤੇ ਉਪਰ ਹੈ। ਹਰਿਦੁਆਰ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਆਦਿ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਚਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਲਗਭਗ ਫਰੀ ਦਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਫਰੀ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਨਿਰਮਲ ਸੰਪਰਦਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਸੰਪਰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਚੱਲਣ ਵਿਚ ਅਤੇ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਸੰਪਰਦਾ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੋਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇ!

ਡਾ. ਜੋਧ ਸਿੰਘ

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਸ਼ਵਕੋਸ਼

26-6-2013

ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹਾਨ ਉਪਰਾਲਾ

ਪਰਉਪਕਾਰੁ ਨਿਤ ਚਿਤਵਤੇ ਨਾਹੀ ਕਛੁ ਪੋਚ॥

ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਅਰੰਭ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭਗਵੇਂ ਵਸਤਰ ਪਹਿਨਾ ਕੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸਾਜਣ ਤੋਂ ੧੩ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦੇ ਕੇ ਕਾਸ਼ੀ (ਬਨਾਰਸ) ਭੇਜਿਆ। ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਦਿਆ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਖੰਡੇ ਬਾਟੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕੀਤਾ ਉਪਰੰਤ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ (ਨਾਂਦੇੜ) ਤੱਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਰਹੇ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰਿਆਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੜ੍ਹਾਉਣੀ, ਲਿਖਾਉਣੀ, ਵਿਦਿਆਲੇ ਚਲਾਉਣੇ, ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਉਸਾਰੀ ਕਰਨੀ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਗੁਟਕੇ, ਪੋਥੀਆਂ, ਬੀੜਾਂ ਲਿਖਣੀਆਂ, ਟੀਕੇ ਕਰਨੇ, ਕੋਸ਼ਕਾਰੀ ਕਰਨੀ, ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਣਾ, ਖੰਡੇ ਬਾਟੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ ਪਾਨ ਕਰਵਾਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਾਉਣੇ ਆਦਿ ਸੁੱਭ ਕਾਰਜ ਕੀਤੇ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਕਰਨੇ ਕਿੰਨੇ ਔਖੇ ਸਨ ਜਦੋਂ ਜ਼ਾਲਮ ਹਕੂਮਤ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਦੇ ਮੁੱਲ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਇਸਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਣਾ ਅਤੀ ਕਠਿਨ ਹੈ।

ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਦੀ ਇਸ ਮਹਾਨ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਭੁਲਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸੈਮੀਨਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਬੱਸ ! ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੀ ਹੀ ਦੇਰ ਸੀ ਕਿ ਸੈਮੀਨਾਰਾਂ ਦੀ ਲਹਿਰ ਹੀ ਚੱਲ ਪਈ। ਇਉਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਦੀਆਂ ਮਹਾਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਤੋਂ ਆਮ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨ ਦਾ ਮਹਾਨ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੈਮੀਨਾਰਾਂ ਦੀ ਇਸ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ੬-੭ ਦਿਸੰਬਰ ੨੦੧੧ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖਾੜਾ ਨਿਰਮਲਾ ਕਨਖਲ (ਹਰਿਦੁਆਰ) ਵਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਪੰਡਿਤ ਗਿਆਨ ਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਵੇਦਾਂਤਾਚਾਰਯ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹੇਠ ਇੱਕ ਸੈਮੀਨਾਰ ਕਰਾਉਣਾ ਨਿਸਚਿਤ ਹੋਇਆ। ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਮਹੰਤ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੈਕਟਰੀ ਸ੍ਰੀ ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖਾੜਾ ਨਿਰਮਲਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਮਹੰਤ ਮਿੱਤਰਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋਠਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖਾੜਾ ਨਿਰਮਲਾ ਨੇ ਇਸ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦਾ ਅਤੀ ਉਤਮ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿੱਚ ਆਏ ਸਮੂਹ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਆਦਿ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਾਈ ਗਈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਖੂਬੀ ਨਿਭਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਸ਼ਰਮ ਨਿਰਮਲ ਬਾਗ ਕਨਖਲ (ਹਰਿਦੁਆਰ) ਵਿੱਚ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਦੇ ਜੱਥੇਦਾਰਾਂ, ਵੀ. ਸੀ. ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ, ਡਾਕਟਰਾਂ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਕਰਵਾਇਆ। ੬ ਦਿਸੰਬਰ ੨੦੧੧ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਨਿੱਕਾ ਸਿੰਘ 'ਵਿਰੱਕਤ' ਜੀ ਦੀ ਪਾਵਨ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਕੀਰਤਨ ਦਰਬਾਰ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ਾਲ ਭੰਡਾਰਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਇਸ ਸੈਮੀਨਾਰ ਨੂੰ ਸਫਲ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਵਾਲੇ, ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਮਹੰਤ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੈਕਟਰੀ ਅਤੇ ਮਹੰਤ ਮਿੱਤਰਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਕੋਠਾਰੀ ਜੀ ਨੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹਰਿਦੁਆਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸ ਰਚਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਮੂਹ ਸੰਤ ਸੰਪ੍ਰਦਾਵਾਂ ਦੇ ੧੩ ਅਖਾੜਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸ੍ਰੀ ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖਾੜਾ ਨਿਰਮਲਾ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਤਖ਼ਤਾਂ ਦੇ ਜੱਥੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬਾਨ, ਖਟ-ਦਰਸ਼ਨ ਸਾਧੂ ਸਮਾਜ, ਸਮੁੱਚਾ ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ, ਉਦਾਸੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖ, ੩ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਡਾਕਟਰ ਅਤੇ ਵਿੱਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਪਰਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਛਾਪਣ ਦਾ ਇਹ ਮਹਾਨ ਉਪਰਾਲਾ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਡਾ. ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਤੋਂ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕਰਵਾ ਕੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੋ ਸੰਤ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਅਤੇ ਜਗਿਆਸੂ ਜਨ ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ, ਉਹ ਇਸ ਅਪੂਰਵ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਗੇ। ਮੇਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਭ੍ਰਾਂਤੀਆਂ ਵੀ ਖਤਮ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜੋ ਨਿਰਮਲਿਆਂ ਦੀ ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਸਨ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਦੇ ਕਾਰਜ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ ਦੀ ਆਨ-ਸ਼ਾਨ ਪ੍ਰਤੀ ਇੱਕ ਅਤੀ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਉਪਰਾਲਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਇਹ ਪੰਗਤੀਆਂ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ :

ਸਾਧ ਨਾਮ ਨਿਰਮਲ ਤਾ ਕੇ ਕਰਮ॥

ਮਹੰਤ ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਕੋਠਾਰੀ
ਸ੍ਰੀ ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖਾੜਾ ਨਿਰਮਲਾ
ਕਨਖਲ (ਹਰਿਦੁਆਰ)

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸ਼੍ਰੀ ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖਾੜਾ ਨਿਰਮਲਾ, ਕਨਖਲ (ਹਰਿਦੁਆਰ)
 ਉਹ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਸਥਾਨ
 ਜਿੱਥੇ 6-7 ਦਿਸੰਬਰ 2011 ਨੂੰ
 ‘ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਦਾ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਹੁਪੱਖੀ ਯੋਗਦਾਨ’ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਇਹ
 ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੈਮੀਨਾਰ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ
 ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ,
 ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ, ਵਿਭਿੰਨ ਤਖਤਾਂ ਦੇ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ
 ਅਤੇ ਸਾਧੂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ।

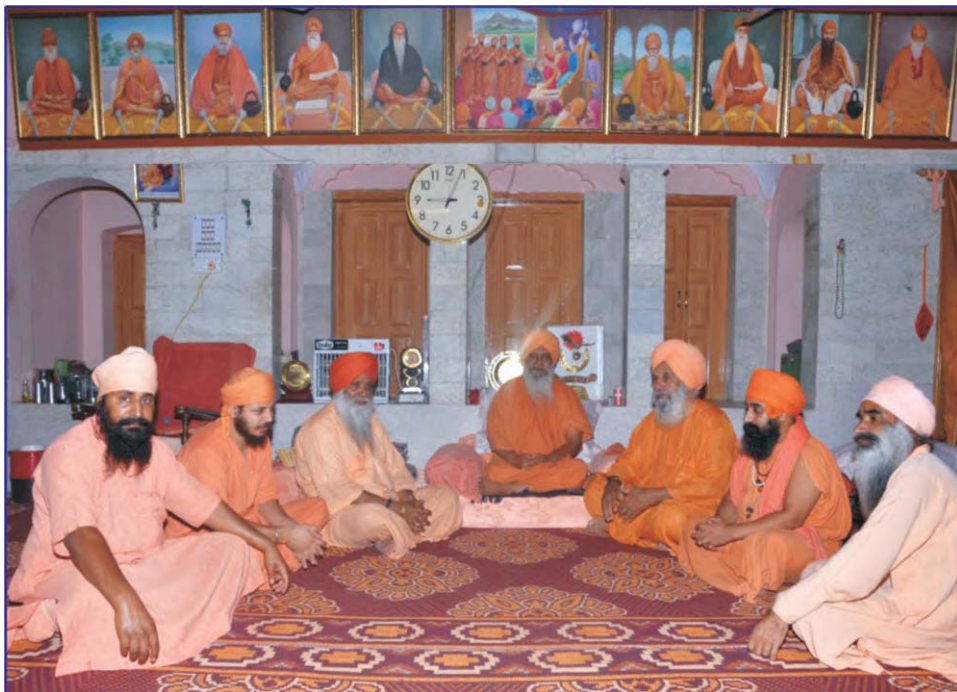
ਮੁੱਖ ਦੁਆਰ - ਸ਼੍ਰੀ ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖਾੜਾ ਨਿਰਮਲਾ, ਕਨਖਲ (ਹਰਿਦੁਆਰ)

ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਦਾ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਹੁਪੱਖੀ ਯੋਗਦਾਨ

(xix)

ਸ੍ਰੀ ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖਾੜਾ ਨਿਰਮਲਾ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ

ਗੱਦੀ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਪੂਜਯ ਸ਼੍ਰੀਮਹੰਤ ਪੰ. ਗਿਆਨਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਜੇ ਮਹੰਤ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੈਕਟਰੀ, ਮਹੰਤ ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋਠਾਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਹਾਂਪੁਰਖ

(xx)

ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਦਾ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਹੁਪੱਖੀ ਯੋਗਦਾਨ

ਸੂਰਜ ਕਿਰਣਿ ਮਿਲੇ ਜਲ ਕਾ ਜਲੁ ਹੂਆ ਰਾਮ॥ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਰਲੀ ਸੰਪੂਰਨੁ ਥੀਆ ਰਾਮ॥

ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ

ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਮਹੰਤ ਮਿੱਤਰਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋਠਾਰੀ
ਸ੍ਰੀ ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖਾੜਾ ਨਿਰਮਲਾ ਕਨਖਲ (ਹਰਿਦੁਆਰ)

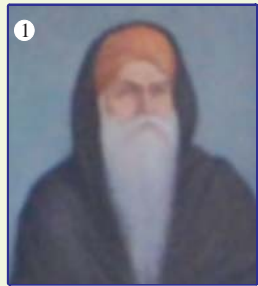
ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਪਿੰਡ ਹਰਸ਼ੀ ਜਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ (ਪੰਜਾਬ) ਵਿਖੇ ਪਿਤਾ ਸ੍ਰ. ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਸਾਵਿਤ੍ਰੀ ਦੇਵੀ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਸੰਨ 1943 ਈ. ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਸਕੂਲੀ ਵਿਦਿਆ ਮੈਟਰਿਕ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਦਿਆ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹੀ ਇੱਕ ਡੇਰੇ ਦੇ ਮਹੰਤ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸਵਾਮੀ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਜੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਗੁਰਪੁਰੀ ਸਿਧਾਰਨ ਉਪਰੰਤ ਆਪ ਜੀ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਮਹੰਤ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਡੇਰਾ ਗੁਰੂਸਰ ਖੁੱਡਾ ਤੋਂ ਹੋਰ ਅਗਲੇਰੀ ਵਿਦਿਆ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਮਹੰਤ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਡੇਰਾ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਮ. ਏ. ਨੂੰ ਯੋਗ ਸਮਝ ਕੇ ਅਪਣੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਥਾਪਿਆ। ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਮਹੰਤ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬ੍ਰਹਮਲੀਨ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਆਪ ਦੋਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ 11 ਫਰਵਰੀ 1995 ਨੂੰ ਮਹੰਤੀ ਦੀ ਦਸਤਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਪ੍ਰੰਤੂ ਆਪ ਜੀ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਨਿਰਮਲਾ ਅਖਾੜਾ ਦੀ ਰਮਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮੰਡਲੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗੇ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪੂਜਨੀਕ, ਬ੍ਰਹਮਨਿਸ਼ਠ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸ੍ਰੀਮਹੰਤ ਪੰਡਿਤ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਅਤੀ ਯੋਗ ਅਤੇ ਉੱਦਮੀ ਸੰਤ ਸਮਝ ਕੇ ਦੋ ਮਹਾਨ ਕੁੰਭਾਂ ਦੇ ਕੋਠਾਰੀ ਨਿਯਤ ਕਰਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾਈ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ 9 ਜਨਵਰੀ 1990 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਸਵਾਸਾਂ ਮਿਤੀ 14 ਦਸੰਬਰ 2012 ਤੱਕ ਸ੍ਰੀ ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖਾੜਾ ਨਿਰਮਲਾ ਕਨਖਲ (ਹਰਿਦੁਆਰ) ਦੇ ਕੋਠਾਰੀ ਦੀ ਪਦਵੀ ਤੇ ਸ਼ੋਭਿਤ ਹੋ ਕੇ ਅਤੀ ਕਠਿਨ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਲਗਨ ਨਾਲ ਨਿਭਾਇਆ।

ਸ੍ਰੀ ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖਾੜਾ ਨਿਰਮਲਾ ਕਨਖਲ (ਹਰਿਦੁਆਰ) ਵਿਖੇ ਮਿਤੀ 6-7 ਦਸੰਬਰ 2011 ਨੂੰ ਹੋਏ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਦੇ ਇਸ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੌਰਾਨ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਿਹਤ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਠੀਕ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਸਮੁੱਚੀ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਨਦੇਹੀ ਨਾਲ ਨਿਭਾਇਆ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਆਪ ਜੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਛਪਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੂਰੇ ਨਿਰਮਲਭੋਖਨੂਸ ਦੀਵੀ ਵਛੋੜਾਦੇ ਗ ਏ। ਸ ਮੂਹਿ ਨਰਮਲਭੋਖਦੇ ਸ ਤਾਂ-ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਵ ਲੋਪ ਰਮਪਿਤਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਮਲ ਭੋਖ ਦੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਸੰਤ-ਸੇਵਕ ਦੀ ਵਿਛੜੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਭੇਦ ਕਰਕੇ ਸਦੈਵੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ।

ਨਾਦੀਵੰਸ਼ ਚਿਤ੍ਰ
ਸ਼੍ਰੀਮਹੰਤ ਸਾਹਿਬਾਨ
 (ਸ਼੍ਰੀ ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖਾੜਾ ਨਿਰਮਲਾ)

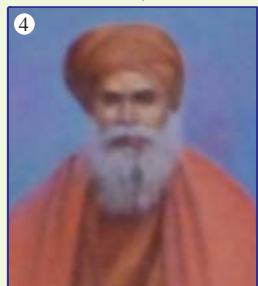
ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ 108 ਸ਼ੇਰ ਬਾਬਾ ਮਹਿਤਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ
 (1821-1871 ਈ.)
 1862 ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀਮਹੰਤ ਬਣੇ

ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ 108 ਪੰ. ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਬੋਰੀਏ
 (1818-1896 ਈ.)
 1871 ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀਮਹੰਤ ਬਣੇ

ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ 108 ਪੰ. ਉਧਵ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਯਾਇਕ
 (1841-1905 ਈ.)
 1886 ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀਮਹੰਤ ਬਣੇ

ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ 108 ਪੰ. ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲਾ
 (1845-1908 ਈ.)
 1905 ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀਮਹੰਤ ਬਣੇ

ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ 108 ਪੰ. ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਰੀਕੇ
 (1861-1927 ਈ.)
 1908 ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀਮਹੰਤ ਬਣੇ

ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ 108 ਪੰ. ਦਲਿਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਰੋ
 (1864-1929 ਈ.)
 1927 ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀਮਹੰਤ ਬਣੇ

ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ 108 ਪੰ. ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾਸ਼ੀ
 (1876-1934 ਈ.)
 1931 ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀਮਹੰਤ ਬਣੇ

ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ 108 ਪੰ. ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਿੰਡੀਘੋਬ
 (1886-1986 ਈ.)
 1934 ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀਮਹੰਤ ਬਣੇ

ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ 108 ਪੰ. ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਸਤ੍ਰੀ ਪਟਨਾ
 (1925-1993 ਈ.)
 1986 ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀਮਹੰਤ ਬਣੇ

ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ 108 ਪੰ. ਗਿਆਨਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ
 (1940 ਈ.)
 1993 ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀਮਹੰਤ ਬਣੇ (ਵਰਤਮਾਨ)

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਵਰੋਸਾਈ ਹੋਈ ਨਿਰਮਲ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਸਿਖ ਪੰਥ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨ ਸੰਤ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜਮਾਤ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਲਿਖਣ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦੇ ਸੰਤ ਜੋ ਗੁਰੂਬਾਣੀ ਦੇ ਮਹਾਨ ਗਿਆਤਾ ਸਨ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿਖੇ ਗਏ। ਅਨੇਕਾਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਵਿਦਿਆ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਹਾਸਿਲ ਕਰ ਲਈ, ਜਿਸ ਦੀ ਝਲਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਸਫਲਤਾ ਦੇ ਪਿਛੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਅਸੀਸ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਠਾਵਾਨ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮਹਾਨ ਘਾਲਣਾ ਸੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ

੧੩ ਸਾਲ ਤਕ ਨਿਸ਼ਚੇ ਨਾਲ ਘਾਲੀ ਸੀ। ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਗਲ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿਖੇ ਭੇਜ ਕੇ ਭਾਰਤੀ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤਾ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਾਸ਼ੀ ਹੀ ਇਸ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਢੁਕਵੀਂ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ ਸੀ।

ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ/ਵਿਆਖਿਆਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਰੁੱਚੀ ਘਟਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਕੁਝੇਕ ਵਿਦਵਾਨ ਅਜੇ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਮੁਹਾਰਿਤ ਹਾਸਿਲ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਦਵਤਾ ਨਿਰਮਲ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦੇ ਸੰਤ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਨਿਰੰਤਰ ਵੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਜ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਨਿਰਮਲੇ

ਸੰਤ ਕਾਸ਼ੀ ਜਾਂ ਕਾਸ਼ੀ ਦੀਆਂ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਚੁਕੇ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਅਖਾੜਿਆਂ ਵਿਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅਧਿਐਨ/ਅਧਿਆਪਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਬਹੁਪੱਖੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਸੰਤ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸੰਤ ਕੰਵਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਪੜ੍ਹਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਮਲ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਸੈਂਕੜੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਤਾਂ ਦੁਰਲਭ ਤੇ ਅਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਤੇ ਵਡਮੁਲੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਇਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਟਾਈਪ ਕਰਕੇ ਇੰਟਰਨੈਟ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਜਿੱਥੇ ਅਮੀਰ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਅਮੀਰ ਵਾਰਿਸ ਬਣ ਜਾਵਾਂਗੇ ਓਥੇ ਆਪਣੇ ਬੁਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਅਣਥੱਕ ਘਾਲਣਾ ਨੂੰ ਵੀ ਸਾਰਥਕ ਬਣਾ ਸਕਾਂਗੇ।

ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਹਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਸ਼ਾਇਦ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਜੇਕਰ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੁਚੇਤ ਮਨ ਵਿੱਚੋਂ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਨਾ ਪ੍ਰਗਟਦਾ। ਅਕਸਰ ਵੇਖਣ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਅਨੇਕਾਂ ਸੈਮੀਨਾਰ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਵਕਤਿਆਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸ਼੍ਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕੁਝ ਹਾਸਿਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਦੁਖ ਤਾਂ ਓਦੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਈ ਉਚ ਪਾਏ ਦੇ ਲੇਖ ਜੋ ਖੋਜਾਰਥੀਆਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਲੋੜੀਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਨੇਕਾਂ ਯਤਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਚੰਗੇ ਭਾਗ ਨਾਲ ਖੋਜਾਰਥੀਆਂ ਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲੀ ਭਾਵ ਤੋਂ ਵਾਕਿਫ਼ ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੰਤ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ ਦੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਸਥਾਨ 'ਸ਼੍ਰੀ ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖਾੜਾ ਨਿਰਮਲਾ' ਕਨਖਲ (ਹਰਿਦੁਆਰ) ਵਿਖੇ ਹੋਏ ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਸੰਤਾਂ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਛਾਪਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਸੈਮੀਨਾਰ ਸਮੇਂ ਹੀ ਲਿਆ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਅਥਾਹ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਕਲਪ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜੀ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਾਰਜ ਸੌਂਪਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹੇਠ ਨੇਪਰੇ ਚੜ੍ਹਵਾਇਆ। ਲੇਖਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਕੀ ਹੈ ? ਇਸ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਰਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਾਖ਼ੂਬੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦਰਜ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਹਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਬਹੁਮੁੱਲੇ ਲੇਖ ਪਾਠਕਾਂ ਤੇ ਖੋਜਾਰਥੀਆਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨਗੇ।

ਡਾ. ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

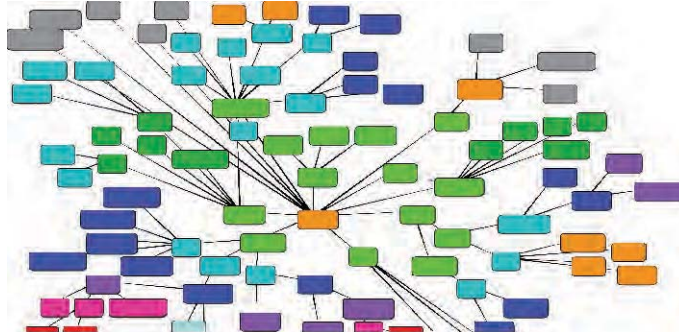
ਡਾ. ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਤ ਕੇਂਦਰ,

(ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ)

੨੦, ਪ੍ਰੀਤਮ ਰੋਡ, ਦੇਹਰਾਦੂਨ

(xxiv)

ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਦਾ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਹੁਪੱਖੀ ਯੋਗਦਾਨ

ਸੇਮੀਨਾਰ ਸਮੀਖਾ

gjfUnjflag^{1/4},Moksdsv^{1/2}

ਸ਼੍ਰੀ ਪੰਚਾਯਤੀ ਅਖਾੜਾ ਕਨਖਲ ਹਰਿਦੁਆਰ (ਉਤਰਾਖਣਡ) ਤਥਾ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਯਾਲਾ (ਪੰਜਾਬ) ਕੇ ਸਹਯੋਗ ਸੇ ਏਕ ਸੇਮੀਨਾਰ 'ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਕਾ ਸਮਾਜ ਕੋ ਬਹੁਪੱਖੀ ਯੋਗਦਾਨ' ਵਿਸ਼ਯ ਪਰ ਦਿਨਾਂਕ 6-12-11 ਤਥਾ 7-12-11 ਕੋ ਪੰਚਾਯਤੀ ਅਖਾੜਾ ਨਿਰਮਲਾ ਸਤੀ ਘਾਟ ਰੋਡ ਕਨਖਲ ਹਰਿਦੁਆਰ (ਉਤਰਾਖਣਡ) ਮੈਂ ਆਯੋਜਿਤ ਕਿਯਾ ਗਯਾ ਜਿਸਮੈਂ ਮਹਤਵਪੂਰਨ ਯੋਗਦਾਨ ਸੰਤ ਜੋਥ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨਿਰਮਲ ਆਸ਼ਰਮ ਠਰਥਿਕੇਸ਼ ਤਥਾ ਮਹਨਤ ਬਲਵਨਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੈਕਟਰੀ ਪੰਚਾਯਤੀ ਅਖਾੜਾ ਨਿਰਮਲ ਹਰਿਦੁਆਰ ਕਾ ਰਹਾ।

ਉਦਘਾਟਨ ਸਮਾਰੋਹ ਦਿਨਾਂਕ 6-12-11 ਕੋ ਸੁਬਹ 10 ਬਜੇ ਪਰਾਰਥਮ ਹੁਆ। ਸਟੇਜ ਸੈਕਟਰੀ ਕਾ ਕਾਰਯਭਾਰ ਡਾ. ਸਰਬਜਿਨਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਰਮੁਖ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰਨਥ ਸਾਹਿਬ ਅਧਯਯਨ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਯਾਲਾ ਨੇ ਸੰਭਾਲਾ। ਪਰਾਰਥਮ ਮੈਂ ਕੀਰਤਨ-ਸੰਤ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਡੁਮੇਲੀ ਵਾਲੋਂ ਦੁਆਰਾ ਕਿਯਾ ਗਯਾ। ਸਰਪਰਸਤੀ ਸ਼੍ਰੀਮਹੰਤ ਸਾਹਿਬ ਪੰਡਿਤ ਜ਼ਾਨਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੀ ਰਹੀ ਤਥਾ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਸੰਤ ਜੋਥ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਰਮਲ ਆਸ਼ਰਮ ਠਰਥਿਕੇਸ਼ ਕੀ ਰਹੀ। ਮੁਖਯ ਅਤਿਥਿ ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਵਾਇਸ ਚਾਂਸਲਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਯਾਲਾ ਰਹੇ। ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਅਤਿਥਿ ਡਾ. ਜੋਥ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਰਮੁਖ ਸਿਖ ਵਿਸ਼ਵ ਕੋਥ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਯਾਲਾ ਤਥਾ ਡਾ. ਬਲਬੀਰ ਕੌਰ ਜੀ, ਡਾਯਰੇਕਟਰ, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪਟਿਯਾਲਾ ਰਹੇ।

ਸਵਾਗਤ ਭਾਸ਼ਣ ਪ੍ਰੋਫੇਸਰ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਯਾਲਾ ਨੇ ਦਿਯਾ। ਸਵਾਗਤ ਭਾਸ਼ਣ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹੋਂਨੇ ਕਹਾ ਕਿ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕੇ ਸਮਯ ਸੇ ਹੀ ਪਰਾਰਥਮ ਹੋ ਚੁਕਾ ਥਾ। ਭਾਇ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਭੀ ਅਪਨੀ ਵਾਰ ਮੈਂ ਕਹਤੇ ਹੈਂ 'ਮਾਰਿਆ ਸਿਕਕਾ ਜਗਤ ਵਿਚਿ ਨਾਨਕ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ

ਸ਼੍ਰੀ ਪੰਚਾਯਤੀ ਅਖਾੜਾ ਨਿਰਮਲਾ, ਕਨਖਲ

ਡਾ. ਸਰਬਜਿਨਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਡਾ. ਜੋਥ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸੰਤ ਜੋਥ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਹੰਤ ਪ. ਜ਼ਾਨਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ.ਸੀ.

चलाइआ ।' मथुरा भट्ट जी की बाणी जो श्री गुरु ग्रन्थ साहिब में दर्ज है, में वर्णित है "निरमल भेख अपार तासु बिनु अवरु ना कोई ।" पाउन्टा साहिब से सतगुरु गोबिन्द सिंह जी ने पांच संत काशी पढ़ने भेजे जिनके नाम संत करम सिंह जी, संत राम सिंह जी, संत वीर सिंह जी, संत गंडा सिंह जी तथा संत सैणा सिंह जी थे । उक्त संत निर्मले संत कहाए ।

कुंजीवत भाषण महंत तेजा सिंह जी गुरुसर खुडडा वालों ने देते हुए कहा कि ज्ञानी ज्ञान सिंह जी ने निर्मल पंथ प्रदीपिका ग्रन्थ में निर्मल सम्प्रदाय का इतिहास अंकित किया है । उन्होंने दशम पातशाह की निर्मल सम्प्रदाय को दी दस बख्शीशों का जिक्र किया और बताया कि निर्मल शब्द साहिब श्री गुरु ग्रन्थ साहिब में 127 बार आया है । ज्ञानी ज्ञान सिंह जी, भाई संतोख सिंह जी, पं० तारा सिंह जी नरोत्तम, महंत गणेशा सिंह जी, महन्त दयाल सिंह जी अनेकों विद्वान निर्मल सम्प्रदाय में हुए हैं ।

डा. जोध सिंह जी ने अपने भाषण में कहा कि उनका सम्बन्ध संस्कृत विद्यालय लाहौरी टोला बनारस के महंत गुरदीप सिंह जी केसरी, जो महान विद्वान थे, से रहा है और उन्हें उनसे बहुत अधिक जानकारी प्राप्त हुई है । पं० गुलाब सिंह जी ने जो संस्कृत के प्रकांड पंडित थे अनेकों ग्रन्थों का ब्रजभाषा व गुरुमुखी में अनुवाद किया । पुराने विरसे को जाने बिना साहिब श्री गुरु ग्रन्थ साहिब की बाणी को नहीं समझा जा सकता । जैसे-शब्द "सहस्र दान दे इन्द्र रोआया ।।" रामकली राग में दर्ज है परन्तु इसमें जो विवरण है वह पौराणिक है । अतः पुरातन ग्रन्थ पढ़ने आवश्यक हैं, जिससे साहिब श्री गुरु ग्रन्थ साहिब में आए पौराणिक विवरण को समझा जा सके । भाव रसामृत, मोक्ष पंथ प्रकाश, गुरुमति निर्णय सागर तथा गुरुप्रताप सूरज आदि ग्रन्थों का अध्ययन आवश्यक है । पं. बदन सिंह जी सेखवां वालों ने ही गुरु ग्रन्थ साहिब के टीके की प्रारंभता की जो फरीदकोटी टीके के नाम से जाना जाता है । स्वयं डा. जोध सिंह जी ने अपने द्वारा भी साहिब श्री गुरु ग्रन्थ साहिब का टीका हिन्दी में करने का विवरण दिया ।

डा. बलवीर कौर जी ने अपने भाषण में संत जोध सिंह जी

प्रोफेसर शेर सिंह जी

महंत तेजा सिंह जी

डा. जोध सिंह जी

डा. बलवीर कौर जी

ਮਹਾਰਾਜ ਋षਿਕੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਕੇਂਦਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਹਾਸਪਿਟਲਾਂ ਦੇ ਕੇਂਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤੀ ਦੇ ਕੇਂਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਚਲਦੀ ਫਿਰਦੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਹੈ, ਜੋ ਨਾਮ ਜਪਾਨਾ, ਸਕੂਲ, ਅਸਪਤਾਲ ਚਲਾਨਾ, ਗਰੀਬ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਨਾ ਆਦਿ ਕਾਰਜ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੇਮੀਨਾਰ ਕਰਾਏ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਕਟ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਬਲ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਬ੍ਰਜਭਾਸ਼ਾ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਰਚਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਬਲ ਦਿੱਤਾ।

ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਬਹੁਤ ਅਮੀਰ ਹੈ। ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਬਦ-ਸੁਰਤ, ਸੰਗਤ-ਪੰਗਤ, ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ, ਸ਼ਸਤਰ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤਿ ਅਤੇ ਭਕਤਿ ਦਾ ਸੰਯੋਗ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਵਿਰਾਸਤ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਗੇ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਇਤਿਹਾਸ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੰਭਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ, ਨਾ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ, ਨਾ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ, ਜਦਕਿ ਭੰਗੜਾ, ਟੱਪਾ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਅਸੀਂ ਵਿਰਾਸਤ ਦੀ ਅਖ਼ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਭਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਨਿਰਮਲੇ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਹਾਕਵਿ ਸਨ੍ਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜ਼ਾਨੀ ਜ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਲੇਖ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਥਨੀ ਅਤੇ ਕਰਨੀ ਦਾ ਭੇਦ ਮਿਟਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਪਹਿਲਾ ਐਕੈਡਮਿਕ ਸੈਸ਼ਨ ਦੋਪਹਰ 2 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਸਟੇਜ ਸੈਕਟਰੀ ਦਾ ਕਾਰਜ ਚਾਰ ਸੰਤ ਜੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਾਲੋਂ ਨੇ ਸੰਭਾਲਿਆ। ਸਰਪਰਸਤ, ਸ਼੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਸਾਹਿਬ ਪੰਠ ਜ਼ਾਨ ਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ; ਮੁਖ਼ਯ ਅਠਿਠਿ, ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਾਨੀ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਖ਼ਤ ਸ਼੍ਰੀ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ; ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਠਿਠਿ, ਸਰਦਾਰ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੂਰਵ ਚੇਯਰਮੈਨ ਅਲਪ ਸੰਖ਼ਯਕ ਆਯੋਗ ਦਿਲਲੀ ਰਹੇ। ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਭਗਵੰਤ ਭਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਕੋਹਾ ਜਾਲੰਧਰ ਵਾਲੋਂ ਨੇ ਕੀਤੀ।

ਸੰਤ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦ ਭੀ ਧਰਮ ਦੀ ਗਲਾਨੀ ਹੋਦੀ ਹੈ ਤਦ-ਤਦ ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਥਵੀ ਪਰ ਆਦੇ ਹੋਏ। ਇਸੀ ਕਾਰਨ ਸਤਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਸਤਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਪੜ੍ਹਾ। ਸਤਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਸਮਯ ਦੀ ਅਵਸਠਾ ਦਾ ਬਯਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ -

ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਇ ਧਰਮੁ ਪੰਥ ਕਰਿ ਉਡਰਿਆ।।

ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ

ਸੰਤ ਜੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਾਸਤਰੀ

ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਾਨੀ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਹੰਤ ਸਾਹਿਬ

ਸੰਤ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਾਸਤਰੀ

कूडु अडलवस सडु डंरुडल डीसु नलही कड डडुडल।।

सतगुरु नलनक डुव डी और सतगुरु गुडुडनुद सिंह डी ने नुरुडल सडुडुरलडु कलडडु कलडु डलससु अनेकुं वलडुडलनुं ने अनेकुं ग्रनुथुं की रडुनल की तथल नुरुडलु संत डलई डनुी सिंह डी डरडुलर सलहुडु की सुवल करतु रहु। डरुव और डुलुं डुं डुरुडु डुरडुलर करतु रहु। डुंडलडुती अखलडु नुरुडलल कनुखल की सुथलडुनल करकु डलडुल डलहुतलडु सिंह डी कुु श्री डलहुनुत डुनलडुल गडुल डलसडुं डुडुडुलल नरुश, संगरुडु नरुश व नलडुल नरुश कल डलहुत डुडुगडुलन रहु। डुरुडुलडुल कलडुडु रखनुे कुे लललु डुसुतुरुल अडुल डुनलडुल गडुल।

डल. डुरुडुवुीर सिंह डी ने 'गुरुकुल डुरणलली तु आडुधुनलक वलडुल डुरणलली' वलषडु डुर कुरकलश डललल। डुरलनल डुरणलली डुं गुरुकुल डुं वलडुलरुथुडुं कुु सुकुशल डुी डलतुी हु, डुडरसुं डुं डुलुवुी सुकुशल डुते थु और डुते हुं। इसु डुरकलर अंगुरेडुी कुे डुलरल वरुतडुलन वलडुल डुरणलली असुतलतुव डुं आरुई हु। नुरुडलु सडुडुरलडु कुे वलडुडलनुं ने डुूसरुे डुरुडुं की वलडुल कल अडुधुडुन करकु डुलर वलडुलरुथुडुं कुु डुडुलडुल। डुंडलतु सडुल सिंह डी ने सुलसुतुरलरुथु करकु कलशुी डुं डुलडुलवडुडुी डुरकलनुडु डुंडलत कुु हरलडुल। डुंडलत नलहलल सिंह डी ने एक रलत डुं संसुकुत कुे डुु सुु शलुकुं कल खललसल शतक डुरनुथ ललख कर सुवलडुी डुडुलननुद डी आरुडु सडुलडुी कल अहंकलर तुुडुल। वरुतडुलन डुं सडुडुरलडु कुु इनुतरनुेत आडुल कल डुरडुडुग करकु डुी वलडुल कल डुरडुलर करनल डललललु।

डल. शडुशुेर सिंह डी ने अडुने डुलषण डुं कहुल कल गुरुडुलणी अगलध डुुधु हु डलसकुे लललु डुीकुं की आलवशुडुलकतल हु। अब तक डुीकुं की 7-8 डुरणलललडुलं सलडुने आरुई हुं। डुुखुडुत: सहडु डुरणलली, उडुलसुी डुरणलली, नुरुडलल डुरणलली आडुल हुं। डुरुडु कुे डुडुडुी सलहुडु कल डुीकुे की डुुडुलडुलं कुु डुखतुे हुल डुलई संतुुख सिंह डी कुु डुडुडुी सलहुडु कल डुीकल करनल डुडुल डुु गरडु गंडुनी डुीकुे कुे नलडु सुे वलखुडुलत हु। डुलई कलहन सिंह डी नलडुल कल डुलहन कुुष, डुंडलत तलरल हरलर नरुुतुतडु डी कल गुरु गलरलरथ कुुष डुलहुडुलुडुल रडुनललुं हुं। डुलनी डुडुन सिंह डी सुेखललं डुलरल डुरुीडुकुुडुी डुीकल, सलहुडुल श्री गुरु डुरनुथ सलहुडुल डी कल, कलडुल गडुल।

संत कंवलडुीत सिंह डी शलसुतुरी डुलरल 'नुरुडलु संतलं डल डुरलडुीन

डल. डुरुडुवुीर सिंह डी

डल. शडुशुेर सिंह डी

संत कंवलडुीत सिंह डी शलसुतुरी

‘ਹੋਯ ਏਕਤ੍ਰ ਮਿਲੋ ਮੇਰੇ ਭਾਈ।। ਦੁਵਿਧਾ ਦੂਰ ਕਰਹੁ ਲਿਵ ਲਾਈ।।’

ਸੰਤ ਭਗਵੰਤ ਭਜਨ ਸਿੰਹ ਜੀ ਨੇ ਕਹਾ ਕਿ ਉਨਕੇ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂਦੇਵ ਬਾਬਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਹ ਜੀ ਨੇ 1951 ਮੈਂ ਰਮਦਾਸ ਬਾਬਾ ਬੁਡਠਾ ਜੀ ਮੈਂ ਸੰਤ ਸਮਾਗਮ ਕਰਾਯਾ ਥਾ। ਮਹਾਪੁਰੁਖੋਂ ਕੋ ਏਕਤ੍ਰ ਕਰਨੇ ਕਾ ਏਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੋਤਾ ਹੈ। ਸੁਵਾਰਥੀ ਕਾ ਸੌ ਸਾਲਾ ਜੀਵਨ ਕਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ, ਜਬਕਿ ਸੇਵਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਕੇ ਜੀਵਨ ਕਾ ਏਕ ਅੰਸ਼ ਭੀ ਮਹਤਵਪੂਰਨ ਹੈ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਥਮ ਏਕੈਡਮਿਕ ਸੈਸ਼ਨ ਕੀ ਸਮਾਪਤਿ ਹੁਈ।

ਦੂਸਰੇ ਏਕੈਡਮਿਕ ਸੈਸ਼ਨ ਕੀ ਪ੍ਰਾਰੰਭਤਾ 9-30 ਬਜੇ ਸੇ ਸੰਤ ਰਾਜਾ ਸਿੰਹ ਜੀ ਚਕ ਵੈਹੰਡਲ ਵਾਲੋਂ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਸੇ ਹੁਈ। ਸਰਪਰਸਤੀ ਸ਼੍ਰੀਮਹੰਤ ਜ਼ਾਨਦੇਵ ਸਿੰਹ ਜੀ ਨੇ ਕੀ। ਮੁਖਯ ਅਤਿਥਿ ਡਾ० ਗੁਰਨੇਕ ਸਿੰਹ ਜੀ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਯੂਨਿਵਰਸਿਟੀ ਫਤਹਿਗੜ ਸਾਹਿਬ ਰਹੇ। ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਅਤਿਥਿ ਮਹੰਤ ਰਾਜੇਂਦਰ ਦਾਸ ਜੀ ਕੋਠਾਰੀ ਉਦਾਸੀਨ ਬੜਾ ਅਖਾੜਾ, ਮਹੰਤ ਰਵਿੰਦਰ ਪੁਰੀ ਜੀ ਸਚਿਵ ਮਹਾ ਨਿਰਵਾਣੀ ਅਖਾੜਾ ਤਥਾ ਮਹੰਤ ਭਗਤਰਾਮ ਜੀ-ਉਦਾਸੀਨ ਨਯਾ ਅਖਾੜਾ ਰਹੇ। ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਮਹੰਤ ਸੁਰੇਂਦਰ ਮੁਨੀ ਜੀ ਮਹਾਮੰਡਲੇਸ਼ਵਰ ਅਵਥੂਤ ਜਗਤ ਰਾਮ ਉਦਾਸੀਨ ਆਸ਼੍ਰਮ ਕਨਖਲ ਹਰਿਦੁਵਾਰ ਦੁਵਾਰਾ ਕੀ ਗਈ। ਸਟੇਜ ਸੈਕ੍ਰੇਟਰੀ ਸ. ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਹ ਜੀ ਜੌਹਲ ਰਹੇ।

ਸੁਵਾਗਤ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇਤੇ ਹੁਏ ਜ਼ਾਨੀ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਹ ਜੀ ਕੋਠਾ ਗੁਰੂ ਨੇ ਬਤਾਯਾ ਕਿ ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ ਕੇ ਮਹਾਪੁਰੁਖੋਂ ਨੇ ਕਾਸ਼ੀ ਵ ਈਲਾਹਾਬਾਦ ਆਦਿ ਸੁਥਾਨੋਂ ਪਰ ਰਹਕਰ ਬਹੁਤ ਸਾਹਿਤਿਕ ਰਚਨਾਏਂ ਕੀਂ ਤਥਾ ਉਨਕੇ ਦੁਵਾਰਾ ਉਤਮ ਔਰ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਗ੍ਰੰਥੋਂ ਕੀ ਰਚਨਾਏਂ ਕੀ ਗਈਂ ਜਿਨਕਾ ਕੇਂਦਰ ਸਾਹਿਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਰਹੇ। ਜ਼ਾਨੀ ਬਦਨ ਸਿੰਹ ਜੀ ਕਾ ਫਰੀਦਕੋਟੀ ਟੀਕਾ, ਪੰ. ਤਾਰਾ ਸਿੰਹ ਜੀ ਨਰੋਲਤਮ ਕਾ ਗੁਰੂ ਗਿਰਾਰਥ ਕੋਸ਼, ਜ਼ਾਨੀ ਜ਼ਾਨ ਸਿੰਹ ਜੀ ਤਥਾ ਭਾਈ ਸਨੁਤੋਖ ਸਿੰਹ ਜੀ ਕੀ ਰਚਨਾਏਂ ਮਹਤਵਪੂਰਨ ਹੈਂ।

ਡਾ. ਮਦਨ ਗੁਲਾਟੀ ਜੀ ਨੇ “ਨਿਰਮਲੇ ਸਨੁਤੋਂ ਕੀ ਮੌਖਿਕ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਧਿ” ਪਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਡਾਲਾ। ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤ ਵੇਦੋਂ, ਸੁਮ੍ਰੁਤਿਯੋਂ, ਸ਼ਾਸੁਤ੍ਰੋਂ ਕਾ ਅਧਯਯਨ ਕਰਕੇ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦੁਵਾਰਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਤੇ ਰਹੇ। ਸੰਤ ਰਾੜੇ ਵਾਲੇ ਤਥਾ ਸੰਤ ਮਸੁਤੁਆਣੇ ਵਾਲੋਂ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਕਥਾ ਕੇ ਦੁਵਾਰਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਿਯਾ। ਪਰਮ ਪੂਜਯ ਸੰਤ ਨਿਕਕਾ ਸਿੰਹ ਜੀ ਨੇ ਕਥਾ ਦੁਵਾਰਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਿਯਾ। ਉਨਕੀ ਆਡਿਯੋ ਕੈਸੇਟਸ ਤਥਾ ਸਹਜ ਕਥਾ ਪੁਸੁਤਕ ਕੇ ਰੂਪ ਮੈਂ ਉਨਕੀ ਕਥਾਔਂ

ਸੰਤ ਭਗਵੰਤ ਭਜਨ ਸਿੰਹ ਜੀ

ਡਾ. ਗੁਰਨੇਕ ਸਿੰਹ ਜੀ
ਮਹੰਤ ਰਾਜੇਂਦਰ ਦਾਸ ਜੀ ਕੋਠਾਰੀ
ਏਵੰ ਸੰਤ ਰਵਿੰਦਰ ਪੁਰੀ ਜੀ

ਸ. ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਹ ਜੀ ਜੌਹਲ

ਡਾ. ਮਦਨ ਗੁਲਾਟੀ ਜੀ

(xxx)

को लिपिबद्ध करवाकर भी बहुत प्रचार हो रहा है।

डा. परमजीत सिंह जी मानसा ने निर्मले संत पं० ईशर सिंह जी कलजुग के साहित्य पर रिसर्च करके डाक्टरेट की डिग्री प्राप्त की। उन्होंने बीर सिंह जी नौरंगाबाद वालों के जीवन पर प्रकाश डाला तथा उनके द्वारा स्थापित गुरुद्वारों का जिक्र किया तथा बाबा महाराज सिंह जी के द्वारा आजादी के योगदान पर प्रकाश डाला। बाबा वीर सिंह जी के सम्प्रदाय नौरंगाबादी के महान संत बाबा खुदा सिंह जी, संत करम सिंह जी महाराज होती मरदान वाले तथा संत अतर सिंह जी महाराज मस्तुआणे वाले हुए हैं।

संत गुरमीत सिंह जी ने पहले हो चुके श्री महंत पं. राम सिंह जी कुवेरिए, पं० उद्धव सिंह जी न्यायक आदि के बारे में बताया तथा कहा कि वर्तमान श्रीमहंत पं० ज्ञानदेव सिंह जी भी बहुत विद्वान संत हैं।

ज्ञानी शेर सिंह जी अम्बाला वालों ने कहा कि मारिआ सिक्का जगत विचि नानक निर्मल पंथ चलाया तथा निर्मले संत अन्दरहु निर्मल और बाहरों निर्मल हैं। निर्मले संतों ने मौखिक और लिखित तौर से गुरबाणी का बहुत प्रचार किया। भाषा ज्ञान, व्याकरण, छंद शास्त्र व गुरमति सिद्धान्त के आधार पर गुरबाणी का प्रचार प्रसार किया। “सहस्त्र दान दे इन्द्र रोआया” शब्द पौराणिक साहित्य समझ पढ़ कर ही समझा जा सकता है।

संत दर्शन सिंह जी शास्त्री ने बताया कि निर्मल भेख गुरु नानक देव जी से ही चला है तथा निर्मले संत कर्मवित्ता, बुद्धिजीवी, मधुरभाषी होते हैं तथा अकेले, मंडलियों में, डेरे व आश्रम बनाकर गुरबाणी का प्रचार प्रसार करते रहे व गुरु धामों की सेवा की। उन्होंने देश की आजादी में भी योगदान किया। “विद्या विचारी ता परोपकारी” के सिद्धान्त को दृढ़ करते हुए पैदल चलकर भी ग्राम, शहर व तीर्थों में विद्या का प्रचार प्रसार करते रहे।

डा. राए जसवीर सिंह जी ने निर्मल पंथ की आरम्भता और गुरु गोबिन्द सिंह जी महाराज की निर्मल पंथ को दस बखशीशों का जिक्र किया तथा निर्मल शब्द साहिब श्री गुरु ग्रन्थ साहिब व भाई

ठिठमल पंथ दा ममान ठुं घगुपंथी जोगदान

डा. परमजीत सिंह जी मानसा

संत गुरमीत सिंह जी

ज्ञानी शेर सिंह जी अम्बाला

संत दर्शन सिंह जी शास्त्री

डा. राए जसवीर सिंह जी

गुरदास जी द्वारा प्रयोग किए जाने का जिद्र भी किया ।

डा. स्वामी जी पुष्कर वालों ने कहा कि भूतकाल में जो कुछ हुआ है उसके बाद अब हमें वर्तमान को आगे बढ़ाना है। अतः निर्मल पंचायती अखाड़े से सम्बन्धित वेबसाईट खोलने पर तथा निर्मल चैनल बनाने पर बल दिया तथा सभी राजधानियों में निर्मल केन्द्र खोलने की आवश्यकता बताई।

डा. गुरनेक सिंह जी ने कहा कि सिखों का प्रचार-प्रसार निर्मले तथा उदासी महापुरुषों ने मौखिक व लिखित तौर पर बहुत किया। एस.जी.पी.सी. के अस्तित्व में आने से पहले भी निर्मल सन्त लिखित व मौखिक रूप से प्रचार व प्रसार करते रहे।

श्री सुरेन्द्र मुनि जी ने कहा कि निर्मल सन्तों में बाबा नन्द सिंह जी नानकसर कलेरां वाले महान संत हुए हैं। शान्ति पाठ करते समय तीन बार शान्ति शान्ति इसलिए कहा जाता है कि तीनों तापों की निवृत्ति हो जाए। जैसा कि गुरवाणी में भी कहा गया है “तीने ताप निवारण हारा दुख हन्ता सुख रास।” संतों में भी बिना आर्थिक सम्पन्नता देखे परस्पर सत्कार होना चाहिए। कथा कीरतन व पाठ के माध्यम से जनसाधारण की हालत सुधारी जा सकती है।

तीसरा एकेडमिक सेशन दोपहर 2 बजे प्रारम्भ हुआ। सरपरस्त श्री महन्त साहिब ज्ञानदेव सिंह जी रहे। मुख्य अतिथि सिंह साहिब ज्ञानी त्रिलोचन सिंह जी जत्येदार केश गढ़ साहिब रहे। विशेष अतिथि डा. जसवीर सिंह साबर तथा डा. हरभजन सिंह जी रहे। प्रधान संत भाग सिंह जी प्रधान निर्मल दोआबा मंडल बंगा रहे। स्टेज सकत्तर महन्त हाकम सिंह जी रहे।

संत अमरीक सिंह जी अमृतसर वालों ने अपने भाषण में कहा कि निर्मल भेख में आयुर्वेदिक, होम्योपैथिक तथा एलोपैथिक तीनों औषधियों द्वारा चिकित्सा सेवा होती चली आ रही है। संत हरिकृष्ण सिंह जी उग्गो, पं. निहाल सिंह जी काशी, संत बाबा तारा सिंह जी, संत बाबा जवन्द सिंह जी इस सेवा को करते रहे हैं तथा वर्तमान में महंत राम सिंह जी, संत जोध सिंह जी ऋषिकेश वाले जनरल

श्री डा. स्वामी जी पुष्कर वाले

डा० गुरनेक सिंह जी

महंत सुरेन्द्र मुनि जी उदासीन

संत अमरीक सिंह जी

(xxxii)

ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਦਾ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਹੁਪੱਖੀ ਯੋਗਦਾਨ

ਹਾਸਪਿਟਲ ਤਥਾ ਆਈ ਹਾਸਪਿਟਲ ਦੁਆਰਾ, ਸੰਤ ਭਗਵੰਤ ਭਜਨ ਸਿੰਹ ਜੀ ਹਾਸਪਿਟਲ ਦੁਆਰਾ ਤਥਾ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਭਾਗ ਸਿੰਹ ਜੀ ਇਸ ਸੇਵਾ ਕੋ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੰਤ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਹ ਜੀ ਹੋਮਯੋਪੈਥੀ ਦੁਆਰਾ ਸਮਾਜ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸੰਤ ਤੀਰਥ ਸਿੰਹ ਜੀ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਾਲੋਂ ਨੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜੀ ਮੈਂ ਡਿਏ ਭਾਸ਼ਣ ਮੈਂ ਭਕਿਤ ਤਥਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਪਰ ਬਲ ਲਿਆ। ਪੰ. ਤਾਰਾ ਸਿੰਹ ਜੀ ਨਰੋਤਮ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰਮਤ ਨਿਰਧ ਸਾਗਰ ਕਾ ਉਲੇਖ ਕਿਆ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਾ ਟੀਕਾ ਜ਼ਾਨੀ ਬਦਨ ਸਿੰਹ ਜੀ ਸੇਖਵਾਂ ਵਾਲੋਂ ਦੁਆਰਾ ਕਰਨੇ ਕਾ ਤਥਾ ਕਥਾ ਸੰਤ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਹ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੋਂ ਦੁਆਰਾ ਕਰਨੇ ਕਾ ਉਲੇਖ ਕਿਆ।

ਜ਼ਾਨੀ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਹ ਜੀ ਕੋਟਾਗੁਰੂ ਵਾਲੋਂ ਨੇ ਜ਼ਾਨੀ ਜ਼ਾਨ ਸਿੰਹ ਜੀ ਕੇ ਸਾਹਿਤ ਕੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਵਿਚਾਰ ਵਿਕਤ ਕਏ। ਉਨਕੀ ਰਚਨਾ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵ ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਵ ਗੁਰੂਦੁਆਰੋਂ ਕੇ ਇਤਿਹਾਸ ਕਾ ਉਲੇਖ ਕਿਆ।

ਜ਼ਾਨੀ ਜੈਲ ਸਿੰਹ ਜੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ ਦੁਆਰਾ 6 ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਅਵਤਾਰੋਂ ਕਾ ਉਲੇਖ ਕਿਆ ਗਯਾ ਜੈਸੇ ਅੰਸ਼ਾਵਤਾਰ, ਨਿਮਿਤ੍ਤ ਅਵਤਾਰ, ਪੂਰਨ ਅਵਤਾਰ, ਪੂਰਨਤਮ ਅਵਤਾਰ ਤਥਾ ਨਿਤਯ ਅਵਤਾਰ। ਪੂਰਨਤਮ ਅਵਤਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸੇ ਲੇਕਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕੋ ਬਤਾਯਾ।

ਸਿੰਹ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਾਨੀ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਸਿੰਹ ਜੀ ਨੇ ਨਿਰਮਲ ਸਮੁਦਾਯ ਕੋ ਸਿਖੋਂ ਕਾ ਅਭਿਨੰਨ ਅੰਗ ਬਤਾਯਾ ਔਰ ਕਹਾ ਕਿ ਸਿੰਹ ਘੋੜੋਂ ਕੀ ਕਾਠਿਯੋਂ ਪਰ ਯੁਢ ਕਰਤੇ ਰਹੇ ਤਥਾ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਵਿਧਾ ਪਢਾਤਾ ਰਹਾ। ਜ਼ਾਨੀ ਜ਼ਾਨ ਸਿੰਹ ਜੀ ਨੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵ ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਕੇ ਮਾਧਯਮ ਸੇ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਕੋ ਸੰਭਾਲਾ ਹੈ।

ਡਾ. ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਹ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਯਹ ਕਹਾ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਤਥਾ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਅਲਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨਹੋਂਨੇ ਦੋਨੋਂ ਅੰਗੋਂ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਚਿੰਨ੍ਤਨ ਕਰਨੇ ਪਰ ਬਲ ਦਿਆ।

ਡਾ. ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਹ ਸਾਬਰ ਨੇ ਕਹਾ ਕਿ ਪਹਲਾ ਟੀਕਾ ਸਾਹਿਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਜ਼ਾਨੀ ਬਦਨ ਸਿੰਹ ਜੀ ਨਿਰਮਲੇ ਦੁਆਰਾ ਕਿਆ ਗਯਾ। ਇਤਿਹਾਸ ਕੇ ਗ੍ਰੰਥ ਜ਼ਾਨੀ ਜ਼ਾਨ ਸਿੰਹ ਜੀ ਰਚਿਤ “ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼” ਤਥਾ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਹ ਜੀ ਰਚਿਤ “ਗੁਰੂਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ” ਹੈ। ਵਰਤਮਾਨ ਟੇਕਨੋਲੋਜੀ

ਸੰਤ ਤੀਰਥ ਸਿੰਹ ਜੀ ਇੰਗਲੈਂਡ

ਸੰਤ ਜ਼ਾਨੀ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਹ ਜੀ ਕੋਟਾਗੁਰੂ

ਸਿੰਹ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਾਨੀ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਸਿੰਹ ਜੀ

ਡਾ. ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਹ ਜੀ ਸਾਬਰ

ਕੋ ਅਪਨਾਕਰ ਹਮ ਅਚੱਖਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੈਂ।

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਭਾਗ ਸਿੰਹ ਜੀ ਨੇ ਚਾਰੋਂ ਮੁਖਿਯੇ ਮਹੰਤੋਂ ਮਹੰਤ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਹ ਜੀ, ਮਹੰਤ ਮਹੇਂਦਰ ਸਿੰਹ ਜੀ, ਮਹੰਤ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਹ ਜੀ, ਮਹੰਤ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਿੰਹ ਜੀ ਕੋ ਧਨ੍ਯਵਾਦ ਦਿਯਾ ਤਥਾ ਕਹਾ ਕਿ ਬੇਦੀ ਵੰਸ਼ ਤਥਾ ਸੋਡੀ ਵੰਸ਼ ਦੋਨੋਂ ਭਗਵਾਨ ਰਾਮਚੰਦਰ ਜੀ ਸੇ ਹੀ ਚਲੇ ਹੈਂ। ਵਹ ਪ੍ਰਥਮ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਸਾਹਿਬ ਬਾਬਾ ਮਹਿਤਾਬ ਸਿੰਹ ਜੀ ਸੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੈਂ ਤਥਾ ਦਸਵੇਂ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਕੇ ਰੂਪ ਮੇਂ ਵਹੀ ਸੁਰੂਪ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਜ਼ਾਨਦੇਵ ਸਿੰਹ ਜੀ ਮੇਂ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹੈਂ। ਉਨ੍ਹੋਂਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਸੇਮੀਨਾਰ ਭਾਰਤ ਕੇ ਪ੍ਰਤ੍ਯੇਕ ਰਾਜ੍ਯ ਮੇਂ ਹੋਨੇ ਪਰ ਬਲ ਦਿਯਾ।

ਵਿਦਾਯਗੀ ਸੇਸ਼ਨ 4-30 ਬਜੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਾਨਦੇਵ ਸਿੰਹ ਜੀ ਕੀ ਸਰਪਰਸ਼੍ਟੀ ਮੇਂ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਹੁਆ ਜਿਸਮੇਂ ਮੁਖ੍ਯ ਅਤਿਥਿ ਡਾ. ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਹ ਜੀ ਪੰਨੂ ਤਥਾ ਡਾ० ਸਰਬਜਿੰਦਰ ਸਿੰਹ ਰਹੇ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਤਿਥਿ ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਹ ਜੀ ਭਟ~ਟੀ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨਿਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਤਥਾ ਡਾ. ਗੁਰਸ਼ਰਨਜੀਤ ਸਿੰਹ ਜੀ, ਪ੍ਰਮੁਖ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਟੁਡੀਜ਼ ਵਿਭਾਗ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨਿਵਰਸਿਟੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਰਹੇ। ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਜ਼ਾਨੀ ਅਮੀਰ ਸਿੰਹ ਜੀ ਮੁਖੀ ਜਵਦ~ਦੀ ਟਕਸਾਲ ਵਾਲੋਂ ਕੀ ਰਹੀ ਤਥਾ ਸਟੇਜ ਸੰਚਾਲਨ-ਸੰਤ ਮੋਹਨ ਸਿੰਹ ਜੀ ਭਜਨ ਗਠ ਵਾਲੋਂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਯਾ।

ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਹ ਭਟ~ਟੀ ਨੇ ਕਹਾ ਕਿ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤੋਂ ਨੇ ਵਿਕਟ ਸਮਯ ਮੇਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕ੍ਰਿਯਾ ਔਰ ਸਾਹਿਤ੍ਯ, ਕੀਰਤਨ ਵ ਆਯੁਰਵੇਦ ਕਾ ਭੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪ੍ਰਸਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹੈਂ।

ਡਾ. ਗੁਰਸ਼ਰਨਜੀਤ ਸਿੰਹ ਜੀ ਨੇ ਕਹਾ ਕਿ “ਗੁਰੂ ਸਮੁਦ੍ਰ ਨਦੀ ਸਭ ਸਿਖੀ” ਹੈ। ਹਮਾਰੇ ਦੁਆਰਾ ਕੇਵਲ ਸ਼ਸ਼ਤ੍ਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਾਨ ਲਿਯਾ ਗਯਾ। ਕਲਮ ਕੀ ਆਵਸ਼੍ਯਕਤਾ ਕੋ ਨਹੀਂ ਸਮਝਾ ਗਯਾ। ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਮੇਂ ਪ੍ਰਯੁਕਤ ਕਲਮੇਂ ਅਭੀ ਭੀ ਨਿਰਮਲ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਕੇ ਏਕ ਡੇਰੇ ਮੇਂ ਸੰਭਾਲ ਕਰ ਰਖੀ ਗਈ ਹੈਂ। ਨ੍ਰੀ ਪੀਠੀ ਕੋ ਨਿਰਮਲ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਕੀ ਜਾਨਕਾਰੀ ਦੇਨੀ ਹੋਗੀ।

ਡਾ. ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਹ ਜੀ ਪੰਨੂ ਨੇ ਦਸ਼ਮ ਪਿਤਾ ਕੋ ਰਵਿੰਦਰ ਨਾਥ ਟੈਗੋਰ ਜੀ ਕੀ ਰਚਨਾਔਂ ਕੇ ਮਾਥ੍ਯਮ ਸੇ ਸਮਝਨੇ ਪਰ ਜੋਰ ਦਿਯਾ।

ਜ਼ਾਨੀ ਅਮੀਰ ਸਿੰਹ ਜੀ ਨੇ ਕਹਾ ਕਿ ਸਿਖੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੇਤੁ ਨਵੀਨਤਮ ਢੰਗੋਂ ਕੋ ਅਪਨਾ ਕਰ ਲੋਗੋਂ ਮੇਂ ਜਾਨਾ ਹੋਗਾ। ਉਨ੍ਹੋਂਨੇ “ਬਹਿਏ ਪਠ੍ਯਾਔਂ

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਭਾਗ ਸਿੰਹ ਜੀ ਬੰਗਾ

ਡਾ. ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਹ ਜੀ ਪੰਨੂ

ਡਾ. ਗੁਰਸ਼ਰਨਜੀਤ ਸਿੰਹ ਜੀ

ਸੰਤ ਜ਼ਾਨੀ ਅਮੀਰ ਸਿੰਹ ਜੀ ਜਵਹਰੀ

(xxxiv)

ठिठमल पंष दल मलमन ठुं षरुपंधी जेतरलन

पास” सिद्धान्त पर जोर दिया तथा संत बाबा सुच्चा सिंह जी तथा ज्ञानी पिन्दरपाल सिंह जी की उदाहरण दी कि किस प्रकार बाबा सुच्चा सिंह जी ने कथा द्वारा प्रचार प्रसार किया व अब ज्ञानी पिन्दरपाल सिंह जी कथा द्वारा प्रचार प्रसार कर रहे हैं।

अंत में धन्यवाद करते हुए महन्त बलवन्त सिंह जी सकत्तर पंचायती अखाड़ा निर्मला कनखल हरिद्वार द्वारा कहा गया कि-

कबीर ना हम किया न करहिगे ना करि सकै सरीर।

किया जानउ किछु हरि कीया भयो कबीरु कबीर।

सब कार्य परमेश्वर ने अपने आप कराया है चाहे नाम उनका लिया जा रहा है। उन्होंने यह भी कहा कि वक्ताओं को कुछ नवीन विषयों पर भी ध्यान देना चाहिये, अन्यथा Repetition हो जाता है। उन्होंने यह भी कहा कि निर्मले अंग नहीं, मुढ~ढ हैं क्योंकि खालसा सृजना से पहले ही गुरु गोबिन्द सिंह जी ने पांच सिखों को काशी संस्कृत पढ़ने भेज दिया था। निर्मल का अर्थ खालसा ही है। एक होश है तो दूसरा जोश है। बिना होश के केवल जोश से कोई लाभ नहीं पहुंचता।

श्रीमहंत साहिब ने अन्त में सेमीनार में आए समस्त विद्वानों, वक्तागणों, सिंह साहिबान, संतों, महंतों तथा अन्य समस्त उपस्थित जनों के आने का आभार व्यक्त किया।

नोट :- उपरोक्त लेख दास ने सेमीनार में वक्ताओं को सुनकर अपने द्वारा नोट किए गए तथ्यों के आधार पर हिन्दी में तैयार किया है जिसमें त्रुटियाँ हो जानी सम्भावित हैं, उसके लिए मैं क्षमा याचना करता

हरविन्दर सिंह (एडवोकेट)
(मोरादाबाद)

महंत बलवन्त सिंह जी सैकद्री

श्रीमहंत प. ज्ञानदेव सिंह जी वेदांताचार्य

ਸੈਮੀਨਾਰ ਸਮੇਂ ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ ਭਰ ਰਹੇ ਸੰਤ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਿਮਾਨ

(xxxvi)

ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਦਾ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਹੁਪੱਖੀ ਯੋਗਦਾਨ

ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਸਟੇਜ ਤੇ ਪਧਾਰਦੇ ਹੋਏ

ਆਰੰਭਕ ਭਾਸ਼ਨ

ਇਤਿਹਾਸ ਕੌਮਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੌਮਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਸਿਰਜਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਹਿਤ ਕੌਮ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਸਾਹਿਤ ਮਿਆਰੀ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਪੂਰਵਰਤੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸ, ਧਾਰਮਿਕ ਸਾਹਿਤ, ਵਿਆਖਿਆਕਾਰੀ ਆਦਿ ਨੂੰ ਦੇਣ, ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਅਤੇ ਐਲੋਪੈਥੀ ਰਾਹੀਂ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਨਿਰੋਗਤਾ ਦੇਣ ਸੰਬੰਧੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਉੱਤੇ ਦੋ-ਰੋਜ਼ਾ ਸੈਮੀਨਾਰ 'ਸ਼੍ਰੀ ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖਾੜਾ ਨਿਰਮਲਾ' ਕਨਖਲ ਵਿਖੇ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਵਾਈਸ-ਚਾਂਸਲਰ ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਡਾਕਟਰ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ ਦੇ ਮੁਖੀ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਪੰਡਿਤ ਗਿਆਨ ਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਅਧਿਅਕਸ਼ਤਾ ਹੇਠ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਮਹੰਤ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੈਕ੍ਰਟਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਈ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ ਦੇ

ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਿਸ਼ੀਕੋਸ਼ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਨਿਰਮਲ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਡੂੰਘਾ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਉਹ ਭੇਖ ਨੂੰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਕਾਲ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਵਡਮੁੱਲੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਧਾਰਮਿਕ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ, ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ, ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤਯਾਬੀ ਲਈ ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ-ਪ੍ਰਸਾਰ ਅਤੇ ਸਕੂਲਾਂ/ਕਾਲਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਸਾਰ ਦੇ ਕੀਤੇ ਉੱਦਮਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸੈਮੀਨਾਰਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਵੀ ਵਾਧਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। 1976 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਕਰਵਾਏ ਸੈਮੀਨਾਰ ਨੂੰ 'ਨਿਰਮਲ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ' ਨਾਮੀ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਰੂਪ ਮਿਲਿਆ। ਕਾਫੀ ਲੰਬੇ ਅਰਸੇ ਪਿੱਛੋਂ 2009 ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਖੇ ਹੋਏ ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਵਿਦਵਾਨ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਲੇਖ ਵੀ ਕਿਤਾਬ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਛਪ ਚੁਕੇ ਹਨ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਸ਼ੁੱਧ ਖਿਆਲ, ਸ਼ੁੱਧ ਆਚਰਨ ਤੇ ਸਬਰ ਸੰਤੋਖ ਵਾਲੇ ਸਾਤਵਿਕ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬੇਸ਼ੱਕ ਥੋੜ੍ਹੀ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਸਿੱਖੀ ਮਹਲ ਦੇ ਪੁਖਤਾ ਥੰਮ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ 1496 ਈ. ਵਿਚ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਮਾਰਗ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਸੰਨਿਆਸੀ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ। ਚਾਰ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਸੁੱਚੇ ਤੇ ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ। ਇਸ ਮਾਰਗ ਦੇ ਪਾਂਧੀ ਹੀ ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥੀ ਕਹਾਏ।

ਮਾਰਿਆ ਸਿਕਾ ਜਗਤਿ ਵਿਚਿ ਨਾਨਕ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਚਲਾਇਆ॥ (ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ੧/੪੫)

ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ ਅਪਾਰ ਤਾਸੁ ਬਿਨੁ ਅਵਰ ਨ ਕੋਈ॥ (ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਨਾ ੧੪੦੯)

ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਰਾਜਿਆਂ-ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਸਿੱਕੇ ਚਲਾਏ ਪਰ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ ਪਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਧਰਮ ਦਾ ਉਹ ਸਿੱਕਾ ਚਲਾਇਆ ਜਿਹੜਾ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦਿਨੋਂ-ਦਿਨ ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਚਲਾਇਆ ਏਕ ਬਿਵੇਕ ਭਗਤਿ ਦ੍ਰਿੜਾਈ॥

ਸਾਧਨ ਕਠਨ ਛਡਾਏ ਕੈ ਗੁਰਸਿਖੀ ਦੀ ਰਿਤਿ ਚਲਾਈ॥

ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਦਾ ਆਰੰਭ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ। 1496 ਤੋਂ 1686 ਨੂੰ 190 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਪੰਜ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਮਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਪਹਿਨਾਕੇ ਕਰਮ ਜੋਗੀ ਬਣਾ ਕੇ ਬਨਾਰਸ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਇਥੋਂ ਹੀ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਦੇ ਦੋ ਰੂਪ ਹੋਏ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। 1686 ਨੂੰ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ

ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਦਿਆ ਤੇ 13 ਸਾਲ ਬਾਅਦ 1699 ਵਿਚ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਦਿਆ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨ ਕੀਤਾ। ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਨੇ ਇਹ ਸਫਰ 203 ਸਾਲ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ।

ਇਹ ਵਿਧ ਪਾਂਚੇ ਸਿੰਘ ਕੋ ਖੰਡੇ ਪਾਹੁਲ ਦੀਨ॥

ਪਾਂਚੇ ਕੋਸ਼ ਉਰ ਗਿਆਨ ਕੇ, ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਸੁ ਕੀਨ॥

(ਗੁ. ਪ੍ਰ. ਸੂ., ਕੁਤ ੧, ਅੰਸੂ ੧੯)

ਇੱਕ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੰਥ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਪਹਿਲਾ ਨਿਰਮਲਾ ਪੰਥ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਕੇ ਨਾਦੀ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਨਾਦੀ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਕੇ ਅਮੀਰੀ ਵਜ਼ੀਰੀ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੀ।

ਸ਼ਾਸਤਰ ਏਕ ਸ਼ਸਤਰ ਦੂਜੀ। ਉਭੈ ਜਾਤਿ ਜਗ ਮਾਨੀ ਪੂਜੀ॥

ਦੁਸਟ ਮੂਢ ਸ਼ਸਤ੍ਰੋ ਕਰਦਬ ਹੈ। ਸ਼ਾਸਤਰ ਤੈ ਕੋ ਵਿਦ ਬਸ ਫਬ ਹੈ॥

(ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੨੭੮੯)

ਪਹਿਲਾ ਨਾਦੀ ਪੁੱਤਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਰਾਹੀਂ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਜੁੱਟ ਗਿਆ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਨਾਦੀ ਪੁੱਤਰ ਖਾਲਸਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਲੈ ਕੇ ਧਰਮ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਜੁਲਮ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਲਈ ਸੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਨਿਤਰਿਆ। ਪੰਥ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਦਵਾਨ ਪੰਡਿਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨਰੋਤਮ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਤਿੰਨ ਵਰਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੀਤੀ। ੧. ਸਿੱਖ, ੨. ਸਿੰਘ, ੩. ਨਿਰਮਲੇ।

ਨਿਰਮਲ ਭੇਖ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ 1699 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ, 312 ਸਾਲ ਪੂਰੀ ਤਨ ਦੇਹੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਠਿਨ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਭੁਖਿਆਂ ਰਹਿ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਰੀਰਕ ਤੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਅਤਿਅੰਤ ਸੀਮਿਤ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇਸ਼ਾਂ-ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ। ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹਨਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਕਥਾ, ਕੀਰਤਨ, ਸੰਥਯਾ, ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਪੈਥੀ ਦੁਆਰਾ ਰੋਗੀਆਂ ਦਾ ਮੁਫਤ ਇਲਾਜ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਗੁਟਕੇ ਅਤੇ ਸਰੂਪ ਹੱਥੀਂ ਲਿਖ ਕੇ ਮੁਫਤ ਵੰਡਣੇ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਗਾਉਣਾ-ਵਜਾਉਣਾ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਿਭਾਈਆਂ। ਨਿਰਮਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ 1708 ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1925 ਈ. ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਕਾਇਮ ਹੋਣ ਤੱਕ 217 ਸਾਲ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਾਲ ਕੀਤੀ।

ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਮਾਲਾ ਮਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਵਾਈਸ-ਚਾਂਸਲਰ ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ, ਉੱਦਮ, ਅਗਵਾਈ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਟੀਮ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਸਦਕਾ ਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿੱਚ 15 ਦੇ ਲਗਪਗ ਵਿਸ਼ੇ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਵਿਸ਼ੇ ਪੁਰਾਣੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਲੇਖ ਲਿਖਣ ਲਈ ਵਿਦਵਾਨ ਡਾਕਟਰ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਫਿਲਾਸਫਰ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਵਿਦਵਤਾ ਭਰਪੂਰ ਲੇਖ ਲਿਖਕੇ ਲਿਆਏ ਹਨ।

ਪੰਚਾਇਤੀ ਅਖਾੜਾ ਨਿਰਮਲਾ ਦੇ ਸ਼੍ਰੀਮਹੰਤ ਗਿਆਨ ਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸੈਕ੍ਰਟਰੀ ਮਹੰਤ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਕੁਠਾਰੀ ਮਹੰਤ ਮਿੱਤਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਅਖਾੜੇ ਦੇ ਕਾਰਕੁੰਨ ਵਧਾਈ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉੱਚੀ ਸੋਚ ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦੇ ਸਰੋਤ ਸੰਤ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧੰਨਵਾਦ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਪਿਰਤ ਪਾਈ ਹੈ। ਐਸੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਹੋਣ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਖੋਜੀਆਂ, ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਸਰੋਤਿਆਂ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਾਭ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭੇਖ ਦੇ ਮਹਾਨ ਪੁਰਾਤਨ ਵਿਦਵਾਨ ਲੇਖਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਤੇ ਭਰਭੂਰ ਖੋਜ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦਾ ਸਰੋਤ ਬਣੇਗਾ।

ਮਹੰਤ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਐਮ.ਏ.

ਡੇਰਾ ਗੁਰੂਸਰ ਖੁੱਡਾ

(ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ)

